

25/VII 38

SODUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 27 — 1938.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages
<i>O. Vares</i> : Baltimaade kaitse admiral Nelsoni vastu 1801. a.	669	<i>O. Vares</i> : La défense des Pays baltiques contre l'admiral Nelson en 1801 . . .	669
Poola Kindralstaabi ülema kindral Stachiewicz'i külaskäik Eestisse	671	Général Stachiewicz, Chef d'état-major général de l'armée polonaise, en visite en Estonie	671
<i>Major R. Vaharo</i> : Ülevaade kodanliku õhukaitse (KÕ) üldkavast	675	<i>Commandant R. Vaharo</i> : Résumé du plan d'organisation de la protection aérienne civile	675
Saksa merelennusalga külaskäik Eestisse 01.—05. 07. 38.	678	Séjour d'une escadrille d'hydravions allemands en Estonie le 1—5 mai	678
TAKTIKA ALALT:		TACTIQUE:	
Taktikalise ülesande nr. 5 lahendus . . .	683	Solution du problème tactique No 5 . . .	683
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— <i>ms</i> —: Lennuvägi pealetungioperatsioonis	688	— <i>ms</i> —: L'aviation dans l'offensive . .	688
Sõjaväelisi teateid välisriikidest	690	Informations militaires de l'étranger . . .	690
Uusi raamatuid	690	Publications récentes	690
SÕJAVÄE ELU:		VIE MILITAIRE:	
— <i>U. P.</i> : Kõrgema Sõjakooli külaskäik Soome Kõrgemale Sõjakoolile	692	— <i>U. P.</i> : Visite de l'Ecole supérieure de guerre à l'Ecole supérieure de guerre de Finlande	692
Sport sõjaväes	694	Les sports dans l'armée	694
Male	694	Echecs	694

Kaanepilt: Vabariigi President ja Sõjavägede Ülemjuhataja XI üldlaulupeol ettekandeid jälgimas.

Vastutavtoimetaja major **Alfred Luts**.
 Telefon nr. 477-20/40.
 Tegevtoimetaja kapten **Evald Saidra**.
 Telefon nr. 477-20/163.
 Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.
 Tegevtoimetaja kõnetunnid
 iga päev k. 0800—1200.
 „Sõdur“ ilmub kuni 4 korda kuus.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.
Poolaastas — kr. 3.00.
Veerandaastas — kr. 1.50.
Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülg — kr. 40.
Tekstis — kr. 60.
 Talitus avat. iga päev kella
 0800—1500 ja laupäeviti
 0800—1300.
 Telefon — Sõjaväe 163.
 Tarvitamata ja tagasisaamiseks märkimata käsi-
 kirju alal ei hoita.

Baltimaade kaitse admiral Nelsoni vastu 1801. a.

O. Vares.

Poliitiliselt oli Euroopa 18. ja 19. sajandi pöördel lõhestatud peamiselt kaheks suureks riikide grupiks. Ühel pool Inglismaa ja teda pooldavad riigid ja teisel pool peagu kogu Euroopa mandri riigid Napoleoni otsese või kaudse mõju all. Neile dikteeris Napoleon ette oma tahet. Terav ots tema poliitikas oli tollal sihitud Inglismaa vastu, et selle „perfiidse Albioni“ vastupanu murda majanduslikult, sest sõjaliselt ei olnud see Inglismaa geopoliitilise asendi tõttu võimalik isegi sellesel sõjageeniusel nagu Napoleon. Oli tekkinud ajaloos tuntud relvastatud neutraliteet põhjariikide Vene, Taani ja Rootsi vahel, kus juhtivat osa mängis Venemaa. See uus liit tekitas Inglismaale tõsist muret, sest olles Napoleoni inglisevastase poliitika sõiduvees, aitas ta tunduvalt kaasa Briti juba niigi raskeid lööke saanud kaubandusliku liiklemise halvendamisele. Hoobid sellele on aga alati olnud Briti riigile kõige valusamad, mille vältimiseks ei ole tagasi pörganud isegi sõjalistest aktsioonidest. Juba oli Venemaa maksma pannud Briti kaupade sisseveeokeelu (embargo) ja sama kavatsesid teha ka Rootsi ja Taani. Pealegi Napoleoni survele oli karta Taani, Rootsi ja Vene ühendatud laevastiku aktsiooni Inglismaa vastu. Seda pidi aga Inglismaa vältima. Küsimus seisis vaid selles, kas anda Balti merel mõnele põhjariikidest kohe hävitav hoop, enne kui nad jõuavad ühineda, või saata laevastik sinna ainult Briti vägevuse demonstreerimiseks ja ähvarduseks, et seega kergendada diplomaatide tööd nimetatud riikide loobumiseks inglisevastases poliitikast. Valitsuse ringkonnis pooldati teist moodust — saata laevastik Balti merre peamiselt demonstratsiooniks, kuid võimalikeks läbirääkimisteks sõitku kaasa välisministeeriumi esindaja mr. Vansittart, kelle diplomaatilis

läbirääkimisi vajaduse korral „toetada mõne lahinguga“. See ei meeldinud aga Nelsonile. Kirjas lady Hamiltonile ta ütles: „Ma vihkan neid sule- ja tindimehi; Inglise sõjalaevastik on praegu parimaks läbirääkijaks Euroopas.“

Laevastiku üldjuhiks määrati admiral sir Hyde Parker, vähetuntud vanaldane mees, kes nüüd pidi teostama oma elus esimest ja, nagu ise lootis, ka viimast suuremat laevastiku aktsiooni, et siis rahulikult erru minna. Et tal oli kõrgem teenistusvanus ja et temale anda võimalust veel ühe operatsiooniga saada kõrgema astme pensioni õiguslikuks, määratigi ta laevastiku juhiks ning tema abiks viitse-admiral sir Horatio Nelson — see ühe silmaga ja ühe käega väike mereväeohvitser, üldtunnustatud rahvuskangelane. Alles paar aastat tagasi oli ta hävitanud Prantsuse laevastiku Abukiri lahes, sulgedes seega Napoleoni tagasitee Egiptusest kodumaale. Mida aga selles lahingus kõik mereriigid imetlesid, oli Napoleoni julgus ja taktika. Kallale tungida arvu- liselt suuremale sadamas ankrus seisvale laevastikule oli taktika, mida ei ole enne ega pärast Nelsonit ükski ulgumerelaevastiku juht kasutanud. Kuigi Nelson alati eelistas ulgumerelahingut dessandile, evis ta ka viimases häid kogemusi ja kuulsust. Oli ju Korsika vallutamine kõrgete mägede otsa veetud laevasuurtükkide abil tema teene. Ja ka Tenerife saare sadamalinna Santa Cruze ebaõnnestunud vallutamiskatse õise dessandiga, kus Nelsoni parem käsi püssikuuliga raskelt haavati, oli tavalise mere- mehe silmis hulljulge üritus. Kuid äpardused ei murdnud ta meelekindlust. Pidad olema raudsed närvid, et kannatada laeva- arsti poolt primitiivsete instrumentidega teostatud käe amputeerimist õlast saadik ja

mõni tund hiljem hakata esimest korda pahema käega kritseldama aruannet admiraliteedile. Inglise admiral nende omadustega ei olnud sugugi tavalisi laevastiku juhte, kes ruttas nüüd Balti merre. Seda teadsid põhjariigid väga hästi.

Peagi tekkisid teravad lahkumineku Nelsoni ja ta ülemuse sir Hyde Parkeri vahel, peamiselt eelseivate operatsioonide arutamisel. Laevastiku juhi plaan oli mitte läbistada Taani väina, jättes seljataha vaenulised taanlased ja rootslased, kes võivad valmistada siis mõnegi üllatuse. Ja laevastik ehk olekski jäänud Kattegati väina, kui mitte Nelson ei oleks nõudnud energilisemat aktsiooni. Nelson esitas oma poolt admiralile ettepaneku — parima kirjaliku memorandumi, mida ta kunagi on kirjutanud, milles on välja töötatud plaan, mida ta isiklikult tungivalt pooldas, nimelt — jättes ühe eskaadri valvama Taanit, peaks laevastiku peajõud sõitma Tallinna alla üllatama venelasi. „Mu plaan võib olla julge, kuid olen arvamisel, et julged plaanid on kõige kindlamad,“ tähendas ta. On arvatud, et kui see Nelsoni plaan oleks teostatud, siis venelaste merejõud Tallinna all saanuks purustatud. Teine plaan — hävitada Taani laevastik Kopenhaageni all, oli Nelsoni arvates ainult puuladva raiumine võrreldes Tallinnaga. Sir Hyde Parker pooldas otsekohe teist ja vähem riskantset plaani — sest Tallinna alla sõitmine vaenuliste taanlastega seljataha oli tema arvates siiski liiga riskantne. Nelson, nähes, et ei ole lootustki võita vana admiral Tallinna ründamisele, nõustus nüüd Kopenhaageni pommitamisega. Sellane oli olukord, kui Inglise laevastik jõudis Taani väinadesse 1801. a. märtsi lõpul.

Nagu teame, toimus merelahing Kopenhaageni all 2. ja 3. aprillil 1801. a. Lahing lõppes inglaste võiduga, ehkki ligi 1000 haavatut ja surnutega inglaste pooltel. Nagu selgus Nelsoni kirjadest, ei olnud peale kartliku Parkeri ei ohvitserid ega muidugi ka Nelson ise rahul lahingu plaani ega käiguga. Inglise ei suutnud siiski Taani laevastikku ja rannakindlustusi hävitada nii põhjalikult, et taanlased oleksid tingimusteta rahu palunud. Ikka veel avaldasid mõned rannapatareid ja vigastatud sõjalaevad puhanguist vastupanu. Siiski avaldasid taanlased juba valmisolekut läbirääkimiste alustamiseks. Selleks sõitis maale Nelson mõne ohvitseri saatel, et alustada läbirääkimisi Taani kroonprintsiga ja ta kaaslastega. Nelson nõudis vaherahu sõlmimist 14 nädalaks, mis annaks temale võimalust, nagu ta taanlastele julgelt välja ütles — sõita Tallinna alla,

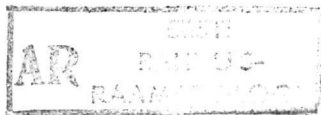
lüüa seal venelasi ja õigeaks ajaks jälle tagasi jõuda Kopenhaageni. Taanlased algul ei leppinud tingimustega ja üks Taani ohvitseridest rääkis prantsuse keeles midagi lahingu jätkamisest hommikul. Nelson, kes ei osanud prantsuse keelt, olgugi et ta oli puhkuse ajal viibinud mõned nädalad keeleõppimise otstarbel Prantsusmaal, sai sellest väljendusest siiski aru, pöörates oma saatja kolonel Stewarti poole käsuga: „Ütelge neile, et meie oleme kohe valmis uueks lahinguks; võime pommitamist alata juba täna õhtul.“ See mõjus. Jõuti kokkuleppele, sest peale muu inglased kartsid ka rootslaste appitulekut taanlastele.

Nii lõppes Kopenhaageni lahing — viimane sõjaline kokkupõrge taanlaste ja inglaste vahel. Nelsonilt nõudis kogu Balti mere operatsioon isiklikke kulusid 2000 naela — täpsalt tema aastane pension, mida Briti valitsus temale maksis Abukiri lahingust saadik. Nagu uuemad ajaloolised uurimised näitavad, oli poliitilise tähtsuse poolest see Nelsoni kõige suurem võit, isegi tähtsam kui Trafalgari lahing. Sest Kopenhaageni lahingu otseseks järelduseks oli relvastatud neutraliteedi, selle kaudse inglisevastase liidu, lagunemine. Ja näib, et Kopenhaageni lahingust tuleb otsida ka Napoleoni-vastase koalitsiooni tekkimise idusid. Paaripäevane lahing muutis põhjariikide välispoliitikat tõhusamalt kui diplomaatide pikad läbirääkimised. Ja mõne kuu möödumisel võisid Briti lipu all sõitvad laevad jällegi sisse pöörata Venemaa sadamasse — maha- ja pealelaadima saarteriigile vajalikke tooraineid ja toiduaineid. Samuti vabanes Vene sadamaist ka hulk kinnipeetud inglise laevu.

Veel kord ilmus Inglise laevastik Nelsoni juhtimisel Balti merre 12. aprillil 1801, kuid ei leidnud endale vastast. Seega vana Tallinn ei saanudki näha kuulsa admiral laevastikku. Sellane oli olukord ühel pool. Kuidas aga oli olukord Baltimaade ranniku kaitsmisega Vene võimude poolt?

Oli selge, et venelased kartsid tõsiselt Inglise laevastiku dessanti kuhugi Eestimaa rannikule või isegi Tallinna ründamist. Oldi väga hästi teadlik Nelsoni kogemustes teostada dessanti ka looduslikult palju raske- mais tingimuses kui oli seda Tallinna ümbrus merelt lähenedes. Ja Vene sõjaväevõimud võtsid ranniku kaitse küsimuse üles täie tõsidusega. Sest pealegi ei loodetud, et taanlased suudavad inglasi kuigi kaua kinni hoida, veel vähem neid lüüa Taani väinades.

Juba enne kui Nelson oli jõudnud Taani väinadesse, pandi liikuma Vene Baltimail

Brigaadikindral W. Stachiewicz.

Poola Kindralstaabi ülema kindral Stachiewicz'i külaskäik Eestisse.

29. juuni hommikul saabus Eestisse Riiast tülles Poola Kindralstaabi ülem brigaadikindral Waclaw Stachiewicz, et teha vastukülaskäiku Sõjavägede Staabi ülema kindral Reek'i möödunudaastasele külaskäigule Poolamaale. Kindral Stachiewicz'i saatsid poola Kindralstaabi Operatiivosakonna ülem kolonel Jaklicz, major Kondratowicz ja adjutant kapten Horoch. Külalisi oli Tallinna jaamas vastu võtmas ja tervitamas Sõjavägede Staabi ülem kindral Reek koos oma abide ja Staabi osakondade ülematega, Garnisoni ülem, linna komandant ja Poola saadik minister Przesmycki koos saatkonna sekretäriaga. Jaamaesisele oli rivistatud aukompani orkestriga.

Varsti pärast saabumist kindral Stachiewicz tegi ametlikud visiidid Sõjavägede Ülemjuhatajale, Peaministrile ja teistele riigi ja sõjaväe kõrgematele juhtidele. Visiitidele järgnes Sv. Staabi ülemalt külalise auks antud eine, millest võtsid osa ka Sv. Ülemjuhataja, Poola saadik, Välisminister ja Sõjainister. Hiljem kindral Stachiewicz viibis mõned tunnid Sv. Ülemjuhataja külalisena Viimsis ja tutvus Tallinnaga.

Külästuse teisel päeval kindral Stachiewicz koos kindral Reek'i ja saatjaskonnaga tutvus Narvaga ja meie põlevkivitöönduse rajooniga. Selle järele külaline võeti vastu Vabariigi Presidendi poolt Oru lossis.

Viimasel Eestis viibimise päeval külalisele korraldati väljasõit Aegna saarele. Keskpäeval Poola saadik andis külalise auks eine ja k. 1820 kindral Stachiewicz lahkus lennukil Tallinnast, et külastada Soome Kindralstaabi ülemat.

Möödunud külaskäik, ehkki ajalt lühike, kuid sõjameheliku lihtsusega läbi viidud, võimaldas Poola Kindralstaabi ülemal ja tema saatjaskonnal tutvuda meie maaga ja sõjaväega ja süvendada mõlemate sõjavägede juhtkondade vahelist isiklikku kontakti, aidates seega kaasa meie ja poola sõjavägede vahelise sõprus tihendamisele.

*

Kindral Waclaw Stachiewicz sündis Lwouis 18. XI 1894. a. Tol ajal oli Lwow Austria valitsuse all.

Kindrali nooruspõlv kuulub Poola vabadusvõitluse ajastusse, mida marssal Josef Pilsudski alustas Lwouis.

Waclaw Stachiewicz, gümnaasiumi õpilasena ja pärastpoole Lwowi ülikooli üliõpilasena, võttis elavalt osa neist vabadusvõitlustest. Oma sõjaväelise hariduse tema sai Lwowis, lõpetades all-ohvitseri- ja ohvitserikooli. Maailmasõja alguses ta läks rühmaülemana sõtta ühes Josef Pilsudski küttidega.

Mõned kuud hiljem Josef Pilsudski küttide osakond formeeriti ümber Poola Leegionide 1-seks Brigaadiks, millesse kuulusid 1. ja 5. jalaväepolk. Veebruarikuus 1915. a. usaldas komandant Pilsudski nooremleitnant Stachiewicz'ile Leegionide 5. jalaväepolgu 4. kompani juhtimise. Selle eesotsas tema tegi läbi kõik oma polgu võitlused. Lahingus Konary all sai raskelt haavata.

Pärast Leegionide sõjaväljalt lahkumist lõpetas leitnant Stachiewicz 1917. a. Varssavi Kindralstaabiohvitseride kursuse, mille järele pöördus tagasi polku.

Sama aasta suvel ja sügisel tulid Leegionidele rasked katsumisajad. Josef Pilsudski viidi Saksamaale, Magdeburgi kindlusesse ja Leegionid said lüüa. Sel ajal vanemleitnant Waclaw Stachiewicz määrati Austria väkke ja saadeti Itaalia rindele.

Pärast Josef Pilsudski sakslaste kätte sattumist asub vabadusvõitluse etteotsa Poola Sõjaväelise Organisatsiooni Peakomandant Edward Smigly-Rydz, end. Leegionide 1. jalaväepolgu ülem.

Tema kutsel ilmus Waclaw Stachiewicz Varssavi ja võttis enda peale Varssavi Peakomando Staabi ülema koha. Sel kohal, raskel konspira-

tiivsel tööl, asus ta ajal, mil Saksamaal langes keiserlik võim, Josef Pilsudski pöördus tagasi Poolamaale ja tekkis Poola Vabariik.

Poola sõjaväe kujunemisel kindralstaabi-kapten Waclaw Stachiewicz teenis mitmetel vastutusriskatel kohtadel, avansseerudes kiiresti kindralstaabi-kolonelleitnantiks. Sõjaväele ja Poola Vabariigile raskel katsumisajal temal tuli täita raskeid ülesandeid, nimelt:

—mais 1920. a. vasturünnakul kirderindel täita kindral Sosnkowski tagavaraväe staabi operatiivosakonna ülema kohuseid,

— juulis ja augustis samal aastal, kui Tuchaczewski poolt algatatud pealetung lähenes Varssavile, kaitses tema Poola pealinna.

Pärast sõda 1920. a. ta jätkas oma sõjaväelisi õpinguid, lõpetades Kõrgema Sõjakooli Pariisis.

1924. a. ta nimetati kindralstaabi-kolonelina Varssavi Kõrgema Sõjakooli üldtaktika professoriks.

1926—27. a. ta asus osakonnaülema kohal Kindralstaabis ja töötas Sõjavägede Kindralinspektuuris.

1928—1935 oli jalaväediviisi ülemaks.

1935. a. kõrgendati Poola I Marssali Josef Pilsudski poolt brigaadikindraliks. Sel aastal, mil Josef Pilsudski suri, võttis tema päranduse üle Edward Smigly-Rydz. Tema nimetas Kindralstaabi ülemaks brigaadikindral W. Stachiewicz'i.

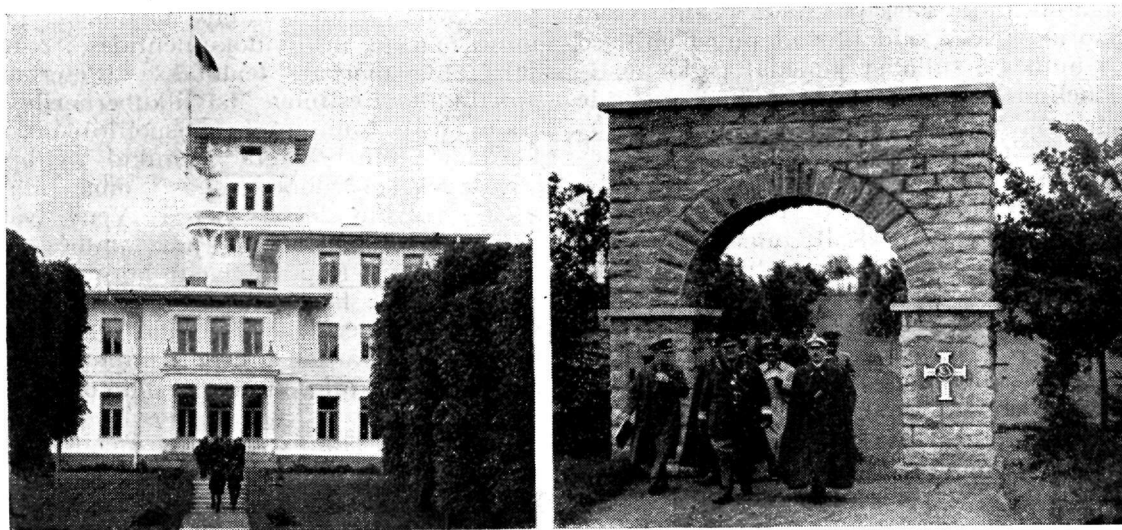
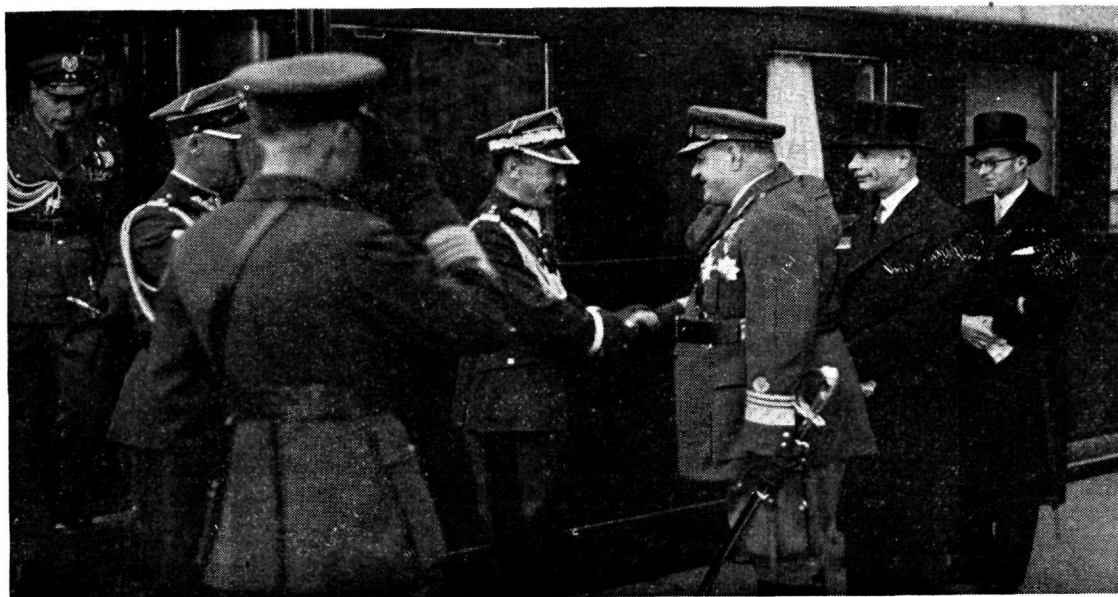
Kindral Stachiewicz'ile on annetatud palju kõrgeid poola ja välismaa au- ja teenetemärke, Eesti poolt Kotkaristi I kl. teenemärk suurpaelaga.

asuvad kaitsejõud. Nii juba 1801. a. jaanuari keskel hakati teostama tegelikke ettevalmistusi ranniku kaitseks, seega 1½ kuud enne Kopenhaageni lahingut Peterburist saadud korralduste järgi pidid peagu kõik Baltimaade linnades asuvad garnisoni ja teised väeosad koonduma hiljemalt 15. märtsiks rannikule kindlaksmääratud kohtadele — Narvast kuni Pärnuni ja edasi isegi kuni Liibavini. Oli töötatud välja isegi täppis plaan, kus oli märgitud iga väeosa väljaastumise aeg oma alatisest asukohast ja verstade arv sihtkohani. Nii näiteks Tallinna oli määratud väeosi 4 eskadroni husaare ja 7 pataljoni jalaväge kindral Sakeni juhatusel, kes pidid saabuma alatisest asukohtadest Tartust, Pärnust ja Riias. Lihulasse oli määratud 5 eskadroni kūrassiire ja 3 pataljoni jalaväge kindral Tučkovi juhatusel, kes pidid saabuma Haapsalust, Pärnust, Vönnust ja Liibavist. Pärnu kaitseks aga oli jätud ainult kohalik garnison. Rannaküladesse aga Narvast kuni Pärnuni 10—15-mehelistes salkades paigutati Doni kasakad alampolkovnik Melnikovi juhatusel. Ja Pärnust Liibavini samuti Doni kasakad alampolkovnik Krasnovi juhatusel. Kasakad saabusid siia Peterburi sõjaväeringkonnast.

Seega oli esindatud küllaltki tugeval määral jala- ja ratsaväeosad, kuna tublisti nõrgemalt aga suurtükivägi. Ja seda põhjusel, et nende kohale toimetamine äärmiselt halbade teede tõttu oli väga raske. Nii näiteks Tallinna kaupmehed Ivan Leitlov ja Ivan Jestifejev, kes said enestele hankekorras kahurite veo Tallinnast Paldiski, kurdavad, et teed ja sillad Tallinna-Paldiski maanteel on nii halvas olukorras, et neil olevat lausa võimatu viia 52 kahurit, millede raskus 50—240 puudani, määratud ajaks sihtkohta. Sest kui igale kohurile juurde arvata 12 hobuse raskus, mis korruga silla peale satub, siis langevat sillad sisse. Siiski toimetati kahurid kohale.

Võime arvata, milliseid raskusi ja vastust vägede läbimarssimine rännakukorras pani kohalikele võimudele. Alates tsiviilkubernerist ja lõpetades kreisikomissariga ja adrakohtunikuga olid nad kõik vastutavad vägede õigeaegse sihtkohta saabumise eest. Nende hooleks oli teede, sildade korrahoid, vägede majutamine ja toitlustamine peatuspaikades. Ja talunikud, need pidid päeviks ja nädalaiks jätma kõrvale oma igapäevase töö, et anda sõjaväele küüthobu-

Pilte Poola Kindralstaabi ülema külaskäigust.

Ülalt alla: saabumine Tallinna; Oru lossis ja Vabaduse-tammikus Narvas; lahkumine Eestist.

seid (10—12 hobust roodu või patarei jaoks) ja ka ise minema küüti. Ei olnud sellest kohustusest vabad ka ranniku kalurid, kes pidid suuremad paadid korras hoidma toiduainete ja muu varustuse veoks mereteed kaudu.

Määratud ajaks, 15. märtsiks, olid kõik väeosad asunud juba kohtadele rannikul, et valmis olla inglaste dessandiks. Kuid sellega ei olnud ranniku kaitse küsimus veel lõplikult lahendatud. Samal ajal, kui väeosad marssisid maanteil ranniku suunas, valmistasid maamöötljad kaarti rannikust, alates Narvast kuni Pärnuni. Kaardile märgiti täpsalt kõik ranniku kõrgemad kohad, kust avanes avar vaade merele. Ühtlasi teostati ka piirivalvurite (randrütli) kordonite asukohtade suhtes järelevaatust, arvestades eriti nende kaugust üksteisest, peamiselt aga nähtavust merele, mis vastavalt kordoni asukohale osutus 5—15 verstaani. Samuti ka paatide randumise võimalusi märgiti piinliku täpsusega kaardile. Sündis see ju kõik inglaste dessandi võimaluste uurimiseks. Kaardile märgitud kõrgendikele aga oli antud käsk püstitada primitiivseid tuletorne. Need olid lihtsad puust ehitised — 4 umbes 5-süallalist jämedat palki püstitati nelinurkselt maasse $1\frac{1}{2}$ sülla kaugusele üksteisest, millede vahele 4 sülla kõrgusele maapinnast asetati haokood. Iga tuletorni ehitati sellaselt, et ta oleks olnud nähtav pahemal ja paremal pool asetsevaile naabertuletornidele. Kõik tuletornid antud käsu kohaselt pidid olema valmis 15. märtsiks, kasutades vajaduse korral kohalike elanike abi. Iga tuletorni juures oli ette nähtud alaliseks vahiks 1—2 piirivalvurit. Nende ülesanne seisis selles, et juhul, kui vaenlase laevastik nähtavale ilmub või pimeduse kattel on tunginud juba maale, siis põlema süüdata haod tuletornis, et sellega märku anda vaenlase asukohast naabertuletornidele. Päeval pidid nad vahti pidama tuletorni otsas. Sellane oli nii üelda tehniline side ajal, kus puudus telefon ja teised tänapäeva moodsad vahendid. Nagu nähtub kirjavahetusest, anti neile sõjavõimude poolt suur tähtsus. Tegelikult suudeti neid tuletorne püstitada ainult osaliselt, olgugi et oli kavatsus püstitada neid kogu rannikule Narvast kuni Pärnuni. Nii oli ametlikul kaardil ette nähtud tuletorne järgmiselt: Virumaal 19, Harjumaal 18, Läänemaal 22 ja Hiiumaal 24, kokku 83 tuletorni. Sellane oli lühidalt Baltimaade ranniku kaitse Nelsoni vastu. Küllaltki primitiivne võrreldes tänapäevaga, kuid tol ajal venelaste ainus tehniline rannakaitse koos väikesearvulise

kahuriväega. Siiski arvuliselt oli sõjajõude koondatud ranniku kaitseks küllaldaselt, mis näitab ainult venelaste tõsist kartust inglaste dessandi ees.

Nii oodati Inglise laevastiku ilmumist. Kuid see ei ilmunud, sest nagu kuulsime, jõudis Inglise laevastik Taani väinadesse alles 20. märtsi ümber ja ees seisis Kopenhaageni lahing. Kuid näib aga, et venelased arvestasid inglaste peatumatut liikumist kas Tallinna alla või kuhugi mujale Eestimaa rannikule. Kuid siinjuures tuleb arvestada ühte ajaloos seni vähetuntud fakti. Nimelt näib, et juba ainult Inglise laevastiku lahkumine kodusadamast Balti mere suunas või õigemini kavatsus, millest Vene diplomaatia oli teadlik juba 1801. a. algul, sest ranniku kaitsetöödega alustati juba sama aasta jaanuari keskel, mõjutas teatud määral Venemaa välispoliitilist suunda. Hakati otsima koostööd Inglismaaga ja taganema relvastatud neutraliteedist. Näib, et seda põhjustas hirm Inglise laevastiku eest. Ei loodetud vist ka kuigi tõhusat abi rannakaitsest — sõjaväest, tuletornidest jne. Seda väidet tahab tõendada järgmine märkus arhiividokumentides. Nimelt juba 13. märtsil teatatakse Peterburist ametlikult Eestimaa tsiviilkuberneriile, et tsaar käsib muutunud välispoliitiliste olukordade tõttu kõigil rannikul viibivail väeosadel pöörduda tagasi oma alalistesse asukohtadesse. Seega Vene välispoliitika oli muutunud juba umbes paar nädalat enne Kopenhaageni lahingut, ajal, millal Inglise laevastik ei olnud veel jõudnudki Balti merre ja ei saanud veel kuidagi tegelikult ähvardada Vene rannikut. Selle Vene välispoliitika äkilise muudatuse ametlikuks põhjuseks on ajaloos peetud küll tsaar Paul I tapmist ja Inglismaale enam sõbraliku Aleksander I troonile astumist, kuid tugevasti mõjutas seda siiski Balti mere väljasõitnud Inglise laevastiku võimalik lahing Vene merejõududega või isegi dessant, milles arvestati venelaste kaotust. Sest isegi veel aprilli algul, Kopenhaageni lahingu lõppedes, ei teadnud laevastiku juhid midagi muutunud olukordadest Venemaal, sest vastasel korral ei oleks Nelson enam plaanitsenud teha aprilli esimesel poolel retke Tallinna alla venelaste vastu, nagu ta seda kavatses teha vaherahu ajal Taaniga. Ja isegi veel 12. aprillil, seega umbes kuu aega hiljem, ilmus Inglise laevastik uuesti Balti merre, et kohata Rootsi merejõude, mis kuulduste põhjal (hiljem osutusid ebaõigeks) oli siia sõitnud. Seega igal juhul uued Venemaa taganemisest põhjariikide blo-

kist ei olnud jõudnud veel Nelsoni kõrvu. Kuid ei puudu ka põhjus arvamiseks, et Briti välisministeerium teadlikult ei informeerinud sellest laevastikku, vaid Nelsoni viibides Balti meres võis sellega mõju avaldada Venemaa kõikuvale välispoliitilisele suunale. Igal juhul Nelsoni ennustus, et „parimaks läbirääkijaks Euroopas on Inglismaale tema sõjalaevastik“, oli jällegi täitunud. Poliitiliselt oli ta saavutanud seda, mida diplomaadid, need „sule- ja tindimehed“, keda ta eluaeg vihkas, ei saavutanud oma läbirääkimistega.

Nüüd algas väeosade lahkumine rannikult, mis teostus järkjärgult 2—3 kuu jooksul. Viibides rannikul, hakkas väeosadele tunda andma inim- ja loomatoidu puudus, vaatamata juurdeveole sisemaa linnade magasinidest ja rekvireerimistest talunikelt. Eriti kasakad hakkasid söötma hobuseid talunike heinamaadel ja nõudsid küladest toiduaineid tasuta, mille järelduseks olid sageli suuremad verised kokkupõrked, kus kannatajaks pooleks osutusid tihti kasakad. Väeosade ülemailt tuli kaebekirjade laviin kubermangu valitsusele talunike „terrori“ vastu sõduritele. Nii näiteks Aseris pekseti

kasakaid sellaselt, et mõisnik pidi ühele kasakale 12 rubla valuraha maksma. Samuti tekkis suurem lööming Tallinnast 21 versta Narva maanteel, kus talunikud olid peksnud kasakaid ja ühelt ära võtnud isegi püstoli, mille hinnaks oli märgitud 10 rubla. Igal juhul alustati juurdlust, kuid süüdlaste mitteleidmise tõttu tuli see lõpetada. Jällegi nõuti nüüd lahkuvaile väeosadele küüthobuseid. Ja nagu varemalt pidid ka nüüd kreisikomissarid ja teised võimumed hoolitsema vägede läbimarssimise eest oma maakonnast.

Nii lõppes poliitiline pinevus kahe suurriigi vahel, kus üks toetas end mereväele ja teine maavägedele. Välispoliitiliselt võitis mereriik — Inglismaa ja seda tänu oma laevastikule, mille üheks juhiks oli hoolimatu, kuid suurte kogemustega meremees — admiral Nelson — sel juhul õige mees õigel kohal.

Kasutatud allikad:

EKKA toimik nr. 101. Pumagi o ohraneni beregov 1801. Asukoht: Riigi Keskarhiiv, Tartus.
Clement Wilkinson. Nelson. London 1931.
Encyclopaedia Britannica. Vol. 16. Edit. 14, sub Nelson.

Ülevaade kodanliku õhukaitse (KÕ) üldkavast.

Major R. Vaharo.

I. Eessõna.

Kodanliku õhukaitse seadus, mis antud Riigivanema dekreedina 3. aprillil 1936 (RT 1936, 31, 210), evib raamseaduse kuju. Seadus määrab kindlaks KÕ ülesanded, juhtimise, abistavad organid, jaotab KÕ kohustuslikuks ja vabatahtlikuks, määrab alused kulutuste tegemiseks, annab õigusi Siseministrile ülesannete andmiseks asutistele, organisatsioonidele ja kodanikele KÕ alal, kusjuures nende ülesannete andmine peab toimuma KÕ seaduse alusel väljatöötatud Kodanliku õhukaitse üldkava ulatuses ja piires.

KÕ seaduse põhjal töötab KÕ üldkava välja Siseministeerium, arvestades Sõjavägede Juhataja seisukohti ja kuulates ära asjaomaste ministeeriumide ja omavalitsuste arvamusi. Üldkava kinnitatakse riigi üldkaitsekava kinnitamise korras.

Neil põhimõtetel ja selles korras välja-

töötatud KÕ üldkava esitati Siseministri poolt Riigikaitse Nõukogule läbivaatamiseks. Üldkava oli 27. mail arutusel Nõukogus ja 1. juunil s. a. leidis ta kinnitust Vabariigi Presidendi poolt. Kava astub jõusse avaldamisega Riigi Teatajas.

II. Üldkava konstruktsioon.

Üldkava jaguneb kahte ossa, milles kokku 47 paragrahvi. Esimene osa koosneb üheteistkümnest peatükist, selgitades KÕ eesmärgi, märkides KÕ korralduse ulatuse, loetledes KÕ ülesanneteks kasutatavaid jõude, tuues organisatsiooni ja juhtimise korralduse, nimetades abiorganite — KÕ nõukogu ja komisjonide koosseisu ja ülesandeid; käsitledes KÕ kavasid, ülesannete jaotust ministeeriumidele, omavalitsustele, organisatsioonidele ja kodanikele, gaasivarjendite ja kollektiivabiandmise punktide ehitamist, moondamist, varustamist ja väljaõpet. Teine osa määrab kindlaks üldkava jõustumise aja.

III. Kõ eesmärk ja ulatus.

Meie riik oma geograafilise asendi ja territooriumi väikese sügavuse tõttu võib sattuda sõja korral ootamatult vaenlase õhukalleletungide ohtu. Arvestades moodsa lennuväe suurt kiirust ja suurt tegevusraadiust, ei leidu meil ühtki paika, mis poleks kättesaadav vaenlase lennukeile tunni aja jooksul, arvestades riigipiirist ülelennu momendist.

Õhurünnakute kahjude vältimist ei suudeta teostada ainuüksi relvastatud jõududega, vaid siin on tarvilik kogu elanikkonna kaasabi, et ühiseil pingutusil lõkestada kahjude levikut. Seepärast on tarvis varakult organiseerida ja ette valmistada kodanike õhukaitse tegevusele ja teostada korraldustöid, millela kodanlik õhukaitse pole mõeldav.

Nõrga asulduse tõttu Eestis, keskmiselt 24 inimest km² kohta, pole meil tarvidust kodanlikku õhukaitset kohustuslikul alusel esialgu korraldada ja ette valmistada üle kogu riigi territooriumi, mis nõuaks ka suuri majanduslikke kulusid, vaid Kõ korraldatakse sunduslikul teel ainult neis paikades ja elukeskustes, mida ootamatu sõjategevuse algul kohe võidakse rünnata vaenlase lennuväe poolt, et takistada valitsusasutiste tööd, vägede mobilisatsiooni ja koondamise teostamist, sidepidamist, varustamist jne. Sellasteks paikadeks on riigi raudteevõrk kogu ulatuses, administratiivkeskused, tähtsamad liiklemissõlmed ja väljaspool linnu asuvad suurtööstused. Seepärast on võetud kohustusliku Kõ korralduse alla need elukeskused — linnad, alevikud ja suurtööstusrajoonid, kus politsei andmetel eluneb vähemalt 3000 elaniku, või vähema kodanike arvu juures, kui need elukeskused (linnad, alevikud, suurtööstusrajoonid) ei asu raudteeliinist otsejoones üle 5 km. Sellest nõudest võidakse teha erandeid rahu ajal mitte Kõ kohustuse laiendamise, vaid vähendamise mõttes. Sõja korral aga Sõjavägede Ülemjuhatajal on õigus laiendada Kõ kohustust kogu riigi territooriumi ulatuses või selle üksikutes osades, olenevalt selle kaitse tarvidusest riigikaitse huvides.

Korraldamise ja teostamise iseloomult Kõ jaguneb:

1. riigi- ja omavalitsusasutiste ning -ettevõtete ja eraasutiste ning -ettevõtete Kõ-ks,

2. kodanike üldiseks Kõ-ks ja
3. kodanike endakaitseks.

Riigi- ja omavalitsusasutiste ning -ettevõtete ja eraasutiste ning -ettevõtete Kõ all on mõeldud seda osa kodanlikust õhukaitsest, mida nimetatud asutised või ettevõtted on kohustatud korraldama oma asutiste või ettevõtete ja nende piirkonnas teotsevate ja elunevate isikute kaitseks.

Kodanike üldise Kõ alla kuuluvad kõik need korraldused, mida omavalitsused on kohustatud teostama elukeskustes kodanike avaliku julgeoleku kaitseks õhurünnakute puhuks.

Kodanike endakaitse haarab selle osa kodanlikust õhukaitsest, mida kodanikud teostavad kohustuslikul alusel enda või oma vara kaitseks.

Riigi- ja omavalitsusasutised ning -ettevõtted ja eraasutised ning -ettevõtted oma tähtsuse ja Kõ ülesannete iseloomult on jaotatud kahte liiki.

Esimesse liiki kuuluvad elukeskuses eeskätt need asutised ja ettevõtted, mis on rakendatud Kõ ülesannete täitmisele, nagu politseiasutised, sidevõrk (posti-telegraafi asutised, raadiojaamad jt.), tule- ja tõeõhusused, haiglad, apteegid, ambulantsid, laboratooriumid, veevõrk, gaasi- ja elektrijaamad jt., ning teise liiki — asutised ja ettevõtted, mis peavad jätkama oma tegevust kohe pärast õhurünnaku lõppu, kas riigikaitse, administratiiv-poliitilise või rahvamajandusliku elutegevuse huvides, nagu riigi- ja omavalitsusasutised, sõjatööstused, tramm, aurupesumajad, tapamajad, rahaasutised jt.

Esimese liigi asutised ja ettevõtted määrab kindlaks Siseminister, arvestades Sõjavägede Juhataja seisukohti, ja selle liigi asutised ja ettevõtted peavad korraldama oma asutise või ettevõtte Kõ, vaatamata nende isikliku koosseisu suurusele.

Teise liiki kuuluvatele asutistele ja ettevõtetele tehakse Kõ korraldamine ja teostamine kohustuslikuks vaid siis, kui asutises või ettevõttes kohapeal töötab alaliselt vähemalt 100 isikut. Asutiste ja ettevõtete liikidesse määramine on jäetud Siseministrile, et oleks võimalik asutisi ja ettevõtteid järk-järgult rakendada Kõ tegevusele. Samal alusel on jäetud Siseministrile ka erandite tegemise õigus, arvestades sel puhul Sõjavägede Juhataja seisukohti riigikaitse huvides.

Kodanike endakaitseks tuleb ehitada gaasivarjendeid ja gaasikindlaid ruume ja

korraldada elamuid KÕ nõuete kohaselt. Selleks elamute omanikud, kelle majad asuvad paikades, kus üldkava alusel KÕ asutamine sunduslik, peavad seadma sisse oma maja elanikkonnale gaasivarjendi või gaasikindla ruumi, kui maja on ehitatud tulekindlast materjalist ja kui temas on vähemalt 25 elutuba, äri-, ettevõtte- ja asutiseruumi, kusjuures asutise-, ettevõtte- või äriruumist 15 m² põrandapinda arvatakse üheks toaks. Elutoa mõiste alla ei kuulu korteri kõrval- ja majandusruumid, nagu vannituba, koda, sahvri-, köök jt. Gaasivarjendi ja gaasikindla ruumi sisseadmise kulusid ei kannu üürnikud ja need loetakse harilikeks remondikuludeks.

Paikades, kus KÕ asutamine sunduslik, uute tulekindlast materjalist elamute püstitamisel, milles vähemalt 25 elutuba, äri-, ettevõtte- või asutiseruumi, ehitusplaanis peab olema, nähtud ette gaasivarjend. Alammäär 25 elutuba — on maksev ka teistes riikides. Lätis kehtib see norm juba 1934. aastast. Gaasivarjendi ehituskuludena majas, kus see ette nähtud juba ehitusplaanis, arvestatakse Saksamaal umbes kr. 50 varjendisse mahtuva isiku kohta.

Gaasivarjendite ehitustingimused, ehitustähtajad ja järelevalvekord määratakse kindlaks gaasivarjendite ja gaasikindlate ruumide ehitusmäärustes, mis antakse Siseministrilt kokkuleppel Teedeministriga.

IV. Jõud.

Jõududeks on kodanliku õhukaitse teostamisel:

1. kohustuslikul alusel — riigi- ja omavalitsusasutiste ning -ettevõtete ja nende eraasutiste ning -ettevõtete teenistuses seisvad isikud, missuguste asutistele ja ettevõtetele KÕ korraldamine Siseministri poolt tehtud sunduslikuks;
2. Tuletõrje Korpus, Punane Rist, Kaitseliit ja teised organisatsioonid, kellele antakse ülesandeid KÕ seaduse ja üldkava alusel ja korras;
3. vabatahtlikud KÕ ühingud ja nende liit;
4. majaelanikud, kes on vabad asutiste, ettevõtete või tööstuste KÕ kohustus- test, oma maja KÕ teostamisel ja
5. KÕ juhtide ja politsei poolt abiks nõutud kodanikud.

KÕ kohustus kodanikel kestab 15.—60. eluaastani. See kohustus käib mõlemast soost kodanike kohta. Erandid on lubatud

vaid juhul, kui kodaniku väljakäsitamist piiravad tema vanus, terviserikked, riikide omavahelised lepingud ja rahvusvaheline õigus.

Aastate norm 15—60 on võetud seepärast, et selles eas inimesed on suutelised täitma KÕ ülesandeid. Sellased vanusenormid on kehtivad ka teistes riikides, näiteks Ungaris 14.—60. a.

V. Organisatsioon ja juhtimine.

Kodanlikku õhukaitset riigis, välja arvatud Sõjaministeerium ja sõjavägi, juhib Siseminister, arvestades Sõjavägede Juhataja seisukohti.

Kaitseorganisatsioonide ajal, millal kodanlik õhukaitse allub Sõjavägede Ülemjuhatajale, toimub KÕ tegevuse juhtimise vahetamine kohalike sõjaväevõimudega Sõjavägede Ülemjuhatajalt määratud korras.

Juhtimise hõlbustamiseks rahuaegses olukorras, samuti hõlpsaks üleminekuks sõjaegsele juhtimisele on riigi territoorium jaotatud 9 KÕ ringkonnaks: Tallinna-Harju, Viru-Järva, Narva, Tartu, Petseri-Võru, Viljandi-Pärnu, Lääne-Saare, Valga ja Raudteede. Kaheksa esimese KÕ ringkonna piirid ühtuvad sõjaväeringkondade piiridega. Samade piiridega ühtuvad ka prefektuuride piirid, välja arvatud Tartu-Valga prefektuuri piirkond, mis moodustab kaks KÕ ringkonda — Tartu ja Valga.

KÕ ringkonna juhiks on prefekt; Valga KÕ ringkonnas — Valga politseijaoskonna komissar. KÕ ringkonna juhid alluvad kodanliku õhukaitse korraldamise alal Kodanliku õhukaitse ja tuletõrje juhatajale.

KÕ ringkonnad jagunevad vastavalt politseijaoskondade piirkondadele kodanliku õhukaitse ja oskondadeks (KÕj). KÕ jaoskonna juhiks on politseijaoskonna komissar. Kui linna administratiivpiirkonnas asub või rohkem KÕ jaoskonda, siis moodustavad nad koos vastava linna nimelise KÕ piirkonna. KÕ piirkonna juhiks on kohalik kõrgem politseijuht.

KÕ jaoskond jaguneb KÕ rajoonideks (KÕr), mille juhid ja piirid määratakse kindlaks KÕ jaoskonna kavades, kokkuleppel sõjaväevõimudega, pidades silmas kohalikke olusid ja vaenlase võimalikkude tegevust. KÕr juhtideks võivad olla ka isikud, kes ei seisa politseiteenistuses.

KÕ rajoonid omakorda jagunevad hoonete KÕ gruppideks ja viimased — hoonete KÕ.

Saksa merelennusalga külaskäik Eestisse

01. – 05.07.38.

Nende päevade sees külastas Eestil üheksast luurelennukist koosnev Saksa merelennusalk 1/106 lendur-kapten Buschi juhtimisel.

Lennusalk väljus 29. juunil Põhjameres asuvalt Norderney saarelt, lennates üle Rügeni Ida-Preisimaal asuvasse Pillausse. Lennuks Tallinna startis lennusalk Pillaust 1. juuli hommikul kella 0900 paiku. Tallinna saabus lennusalk juba kella 1300 paiku, kulutades seega lennuks Pillaust Tallinna vähem kui kolm tundi.

Külaliste Tallinnale lähenedes startis sõjaväe aerodroomilt kolmest lahingulennukist koosnev meie lennukite rivi ja lendas külalistele vastu, kohates neid Tallinna sadama nähtavuse piirkonnas.

Teinud linna kohal ringi, laskus Saksa lennusalg üheksast lennukist moodustatud korrapärane rivi merel sõjasadama läheduses kohale, mis meie Õhukaitse mootorpaadi poolt oli neile kätte juhutatud.

Sõjasadamasse oli saabunud veidi aega enne saksa lennukite ilmumist ühllasi ka lennukite abilaev „Rolshoven“ mereväekapten Teichi juhtimisel.

Külalisi vastu võtma oli ilmunud sõjasadamasse Õhukaitse ülema aj. kohustetäitja kolonel Haas ühes staabiülema kolonnelleitnant Verniku ja teiste kõrgemate ohvitseridega lennuväest. Kohal olid ka Saksa saatkonna esindajad ja Saksa sõjaväe esindaja Balti riikides kolonel Rössing, peale selle veel ajakirjanikke ja teisi.

Meie ja Saksa lennuväelaste ühiste jõupingutustega toimetati külaliste lennukid Merelennusalga angaari, kuhu need jäid kogu Tallinnas viibimise aja kestuseks. Meeskond aga samal ajal viibis korterites lennukite abilaeval „Rolshovenil“.

Kohe Tallinna saabumisel Saksa lennusalg juht kapten Busch ilmus visiidile meie Õhukaitse ülema juurde ning pärast seda ka Saksa saadiku juurde.

Järgnes Õhukaitse ülema poolt külaliste auks antud eine Ohvitseride Keskkogu kasiinos lendurohvitseridele ja Merelennusalga kasiinos lendurallohvitsereidele.

Õhtul olid Saksa lendurohvitserid ja allohvitsereid Mustapeade klubis külas riigisakslaste kohalikul koloonial.

Teisel külaskäigu päeval, 2. juulil, Saksa lennusalg juht kapten Busch tegi visiidi

meie Sõjavägede Staabi ülemale kindralleitnant N. Reek'ile, samuti ka Tallinna Garnisoni ülema aj. kohustetäitjale kolonel J. Järverile. Peale selle kapten Busch kirjutas oma nime ka Vabariigi Presidendi, Sõjavägede Ülemjuhataja ja Sõjaministri külalisteraamatusse.

Samal päeval Saksa lendurohvitserid sõitsid koos meie lennuväe ohvitseridega Jägala laagrisse, kus tutvuti üldiselt laagriga ning eriti laagris viibivate meie Õhukaitse üksustega. Saksa lendurallohvitsereid ei teinud kaasa Jägalasse sõitu. Selle asemel meie lennuväe allohvitsereid korraldasid neile ringsõidu autobusega Tallinnas, et tutvustada külalisi linnaga ja selle vaatamisväärsustega. Õhtul oli külalistele, nii ohvitseridele kui ka allohvitsereidele korraldatud dinee Saksa saadiku poolt saatkonna ruumides.

Külaskäigu kolmas ja neljas päev (3. ja 4. juuli) oli jäetud külalistele kasutamiseks nende endi äránägemise kohaselt. Ühllasi Saksa lennusalg juht kapten Busch korraldas abilaeval „Rolshovenil“ 4. juulil kell 1600 vastuvõtu meie lennuväe ohvitseridele.

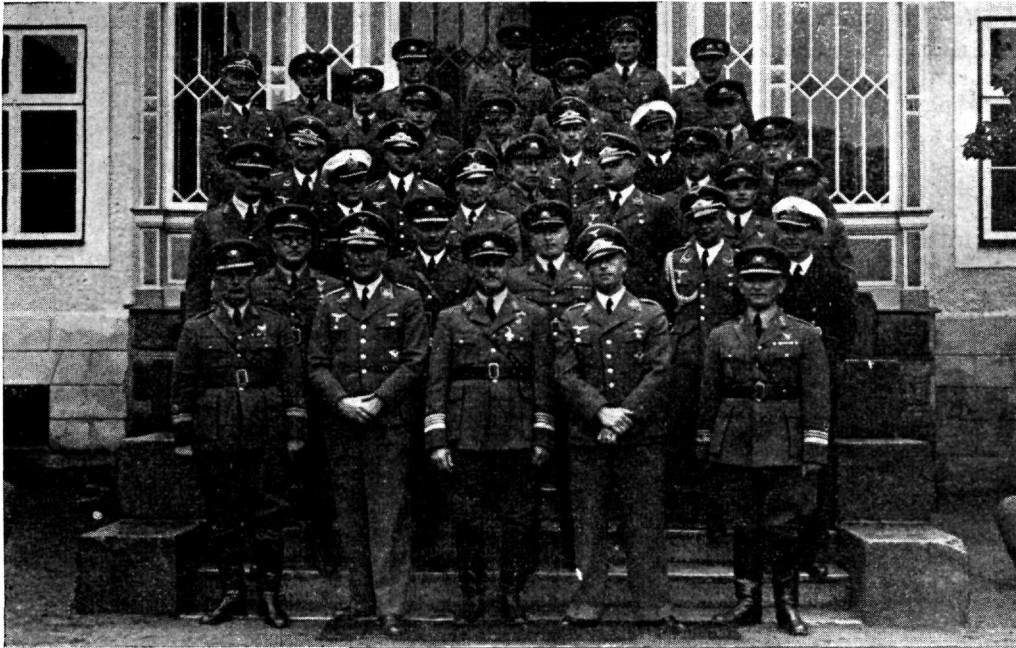
Lennusalga lahkumine Tallinnast oli ette nähtud kava kohaselt 5. juulil kell 1100. Kuna sel ajal aga merel valitses väga tihe udu, hilines lennukite ärälend rohkem kui ühe tunni võrra, sest viimane lennukite kolmik startis alles kella 1345 paiku. Veidi aega hiljem lahkus sõjasadamast ka lennukite abilaev „Rolshoven“.

Lahkujaid oli saatma tulnud sõjasadamasse meie lennuväelaste pere, eesotsas Õhukaitse ülema aj. kohustetäitja kolonel Haasiga, samuti ka Saksa saatkonna esindajad ja kolonel Rössing.

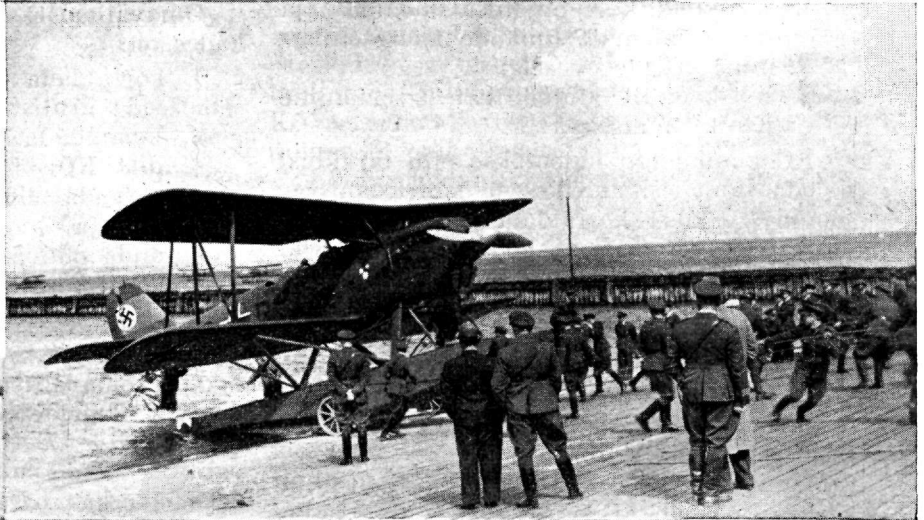
Külaliste lahkudes oli märgata, et see neli päeva kestnud külaskäik oli toonud nii külastajaid kui ka külastatavaid üksteisele lähedale, sest lahkumine kujunes südamlukuks ning sooviti üksteisele peatset jälle-nägemist.

Tallinna külastanud Saksa lennukid on kõik Heinkel-60 tüüpi kaheistmelised ja kahepinnalised vesilennukid. Sakslaste endi andmete kohaselt on need vanemaid lennukeid Põhjamerel. Masinad on varustatud 750-hobujõuliste DMW mootoritega ning suudavad arendada kiirust kuni 220 km tunnis.

Pilte Saksa lennusalga külaskäigust.

Ülalt alla: Saksa lendurohvitserid vastuvõtjatega Õhukaitses Järgala laagris; saksa lennukite vedamine angaari; saksa lendurallohvitserid vastuvõtjatega.

Lennukite abilaev „Rolshoven“ aga on uuetüübiline ning ehitatud spetsiaalselt vesilennukite saamiseks. Laev võib kaasa võtta endaga kütte- ja määrdeainete taga-

vara lennukite jaoks; samuti on laeval võimalik läbi viia ka lennukite vähemaulatuslikke parandusi. Laev on 1000 tonni suur ja võib mahutada oma pardale ühe lennuki.

VI. KÕ nõukogu ja komisjonid.

KÕ nõukogu koosneb esimehest, abiesimehest ja 16 liikmest, kelleks on ministeeriumide, asutiste, kodade ja organisatsioonide esindajad, milliste tegevus ühel või teisel viisil on seotud KÕ ülesannetega või tegevusega. KÕ nõukogu koosseisu kinnitab kolmeks aastaks Vabariigi Valitsus Siseministri ettepanekul. Nõukogu ülesandeks on eriti:

1. KÕ alal uute põhimõtete ülesseadmine;
2. järgneva aasta KÕ tööde ulatuse kava ja aasta eelarve läbiviimine ning heakskiitmine;
3. Siseministrilt antud KÕ küsimuste ja toimetuste läbivaatamine ja seisukoha avaldamine;
4. seltskondlike organisatsioonide ja rahva laiemate hulkade kaasatõmbamine KÕ tegevusele;
5. seltskonnalt tulullikate soetamine KÕ toetamiseks.

KÕ komisjonid kutsutakse ellu tarvidust mööda linnades, alevikes ja suurtööstusrajoonides, kus korraldatakse kodanlikku õhukaitset. Komisjoni koosseisu kuuluvad peale kohaliku kõrgema KÕ juhi, kes ühtlasi on komisjoni esimees, ja kohaliku omavalitsuse esindaja, kes on komisjoni abiesimees, liikmetena kohaliku sõjaväe, kaitseliidu, tuletõrje, Punase Risti ja nende organisatsioonide, asutiste, ettevõtete ja tööstuste esindajad, millised on seoses KÕ korraldamisega. KÕ komisjoni koosseisu ja kestuse määrab Siseminister KÕ ringkonna juhi ettepanekul.

KÕ nõukogu ja komisjoni liikmetele ei makseta istungite eest tasu.

VII. KÕ kavad.

KÕ ringkonna, KÕ piirkonna ja KÕ jaoskonna kavad töötatakse välja vastava ringkonna, piirkonna ja jaoskonna KÕ juhtide poolt Siseministrilt antud juhtnõuõride järgi. Kavade koostamisel arvestatakse kohalike sõjaväevõimude nõudeid ja seisukohti. KÕ ringkonna ja KÕ piirkonna kavad kinnitab Siseminister, KÕ jaoskonna kavad — kodanliku õhukaitse ja tuletõrje juhataja.

Raudtee KÕ piirkonna kava töötab välja Raudteevalitsuse direktor. Kava kinnitab Teedeminister, arvestades Siseministri ja Sõjavägede Juhataja seisukohti.

Asutiste ja ettevõtete KÕ kavad töötatakse välja asutiste ja ettevõtete juhatajate poolt Siseministrilt antud üldiste juhtnõuõride järgi.

Järelevalve KÕ korralduse teostamise ja kavade täitmise üle kuulub KÕ juhtidele.

VIII. Ülesannete jaotus.

Kõik ministeeriumid korraldavad ja teostavad kodanlikku õhukaitset oma kesk-asutiste juures ja neile alluvates asutistes ja ettevõtetes, mis asuvad neis paikades, kus KÕ asutamine on kohustuslik. Sellega seoses olevad kulud kantakse eelarve korras.

Omavalitsuste ülesandeks samades paikades on:

1. korraldada ja teostada KÕ neile alluvais asutistes ja ettevõtetes;
2. korraldada ja teostada kodanike üldist KÕ;
3. kutsuda ellu vabatahtlikud KÕ ühingu ja
4. anda nõu ja teostada järelevalvet kodanike endakaitse korraldamisel.

KÕ üldkava mõistete järgi kuulub seega kodanike üldise KÕ korraldamine täiel määral omavalitsusele, kuigi rida ülesandeid sel alal täidetakse mitmesuguste organisatsioonide poolt, kas iseseisvalt või omavalitsuse abistajana. Omavalitsuste ülesandeks on ka organisatsioonidevahelise KÕ koostöö organiseerimine elukeskuses, elukeskuse KÕ juhi või temast kõrgemate juhtide juhtimisel.

Lähemaks abistajaks omavalitsusele KÕ korraldamisel on vabatahtlik kodanliku õhukaitse ühing. Ühingu ülesannetena märgib KÕ üldkava eriti järgmist:

1. selgitada kodanikele nõudeid, millised on vajalikud täita, et vältida ja pehmenendada õhukallaletungi läbi tekkinud kahjusid;
2. organiseerida ja korraldada kodanike KÕ väljaõpet;
3. abistada KÕ varustise levitamist kodanikele;

4. moodustada KÕ rakendus- ja tegev-
kondi abiks riigi- ja omavalitsusasu-
tistele kodanike üldise KÕ teostami-
seks.

Kuna omavalitsuse töö edukus KÕ korraldamise alal oleneb suurel määral sellest kuivõrra tugev ja teovõimas on tema piirkonnas asuv vabatahtlik KÕ ühing, siis on omavalitsuse huvides kõigiti kaasa aidata VKÕ ühingu jõudlusvõime tõstmiseks.

Suur ülesanne elu- ja tööstuskeskuse hoonestiku kaitsel õhurünnaku korral lasub tuletõrjel. Tuletõrjeüksused on seni ette valmistatud peamiselt tulikahju vastu võitlemiseks rahuaja olukorras, kus on tegemist korruga ühe, kõige rohkem 2—3 tulikahjuga. Õhurünnaku korral on aga tulikahjude levimise oht väga suur, pealegi kui vaenlane kasutab tulikahjude tekitamiseks kõrge põlemistemperatuuriga süütepomme. Seepärast üldkava näeb ette Tuletõrje Korpuse ülesandena:

1. valmistada ette oma allüksusi teotsemiseks õhurünnaku tagajärjel tekkinud üksikute tulepesade kui ka massiliste tulikahjude kustutamiseks gaasiohu olukorras;
2. organiseerida, täiendada ja varustada oma üksusi eriti degaseerimise-, remont- ja päästetööde toimimiseks ning korra ja julgeoleku säilitamiseks kodanike üldises KÕ teenistuses;
3. korraldada tuletõrjeabinõude harjutamist õhurünnakute puhuks.

Kodanliku õhukaitse seaduse § 13 alusel on Siseministril õigus KÕ üldkava alusel ja raamides anda ülesandele kodanliku õhukaitse alal kaitseliidule Sõjavägede Juhataja kaudu. Sellest tuleb saada aru nõnda, et KÕ üldkava määrab ära ulatuse, mille piires on Siseministril õigus käsutada kaitseliitu. Kuna kaitseliit allub Sõjavägede Juhatajale, siis peab toimuma nende ülesannete andmine tema kaudu.

Pidades silmas kaitseliidu eriülesandeid sõja korral, on tema peale pandavad ülesanded KÕ alal võrdlemisi piiratud. Nemat koosnevad korrapidajate üksuste moodustamises abiks välispolitseile mobilisatsiooni alla mittekuuluvatest aastakäikudest.

KÕ seaduse sama paragrahv, mis annab Siseministrile õiguse anda kaitseliidule KÕ alal ülesandeid, näeb ette õiguse kohustada KÕ ettevalmistamise ja läbiviimise tööst osa võtma ka teisi Eestis teotsevaid organisatsioone, seltse või nende liite. Antavate

ülesannete juures on peetud silmas, et nad ligikaudu vastaksid organisatsiooni normaalülesannetele.

Nii on Eesti Punase Risti ülesandeks korraldada KÕ sanitaarala koos omavalitsustega kodanike üldiseks abistamiseks õhurünnakute korral, milleks:

1. organiseerida sanitaartegevkondi ja esmasabiandmist kannatanuile;
2. korraldada haigete transporti;
3. aidata omavalitsustele kaasa kollektiiv-sanitaarabiandmise punktide ja ajutiste haiglate sisseseadmisel, kusjuures omavalitsus muretseb ruumid ja statsionaarse sisustuse, Punane Rist annab medikamendid ja arstliku personaali;
4. anda kodanikele esmasabi juhtnõore õhurünnakute puhuks.

Naiskodukaitse ülesandeks on Eesti Punast Risti abistada esmasabi korralduse ja teostamise läbiviimisel, samuti olla abiks omavalitsustele ühistohtlustamise organiseerimisel elukeskustes ja evakueerimispaigus.

Üldkava näeb ette ülesandeid ka noorte organisatsioonidele, nagu noorkotkastele, skautidele ja teistele, kelle kohus on abistada oma liikmetega alates 15. eluaastast KÕ tegevkondi, eriti side-vaatlusteenistuse pidamisel elukeskustes.

Elamu kodanlikku õhukaitset korraldab ja teostab maja omanik või valitseja Siseministri poolt antavate sundmääruste alusel. Maja KÕ-st on kohustatud osa võtma majas elunevad isikud, kelle vanus jaervislik seisukord seda võimaldab.

IX. Õhuvaatlusteenistus ja õhualarm.

Õhuvaatlusteenistust ja õhualarmi elukeskustes korraldavad ja teostavad kodanliku õhukaitse võimud erikavade alusel, mis koostatakse kokkuleppel sõjaväevõimudega.

Teade vaenlase lennuväe lähenemisest elukeskusele saadakse üleriigiliselt õhuvaatlusteenistuse ning õhuluure võrgult, mida korraldavad sõjaväevõimud.

X. Avalikud gaasivarjendid ja kollektiivabiandmise punktid.

Iga KÕ rajooni piirkonnas peab olema avalikke gaasivarjendeid vähemalt 70 inimese mahutamiseks. Need varjendid on nähtud ette kodanikele, peamiselt KÕ tegevkondade liikmetele, kes oma ülesannete täitmise iseloomult ei saa eemalduda õhurünnaku piirkonnast. Samas leiavad

varju ja abi ka juhuslikult hädaohu piirkonda sattunud kodanikud.

Kuna ühe KÕ rajooni piirkonnas teotseb vähemalt 2 kolmekümne-liikmelist KÕ tegevkonnda, seepärast on seatud üles ka ülaltoodud miinimum varjumise võimaldamise nõudeid.

Edasi nõuab üldkava, et igas linnas, alevikus ja suurtööstusrajoonis, kus KÕ korraldamine on kohustuslik, peab olema vähemalt 2 kollektiiv-sanitaariabiandmise, 1 kollektiiv-veterinaariabiandmise ja 1 materjalsete varade degaseerimise punkt. Neis linnades aga, kus rohkem kui 30 000 elanikku, peab olema iga järgmise 30 000 elaniku kohta veel üks kollektiiv-sanitaariabiandmise punkt.

Kuna omavalitsus korraldab kodanike üldist KÕ, mille teenistusse kuuluvad avalikud gaasivarjendid, kollektiiv-abiandmise ja degaseerimise punktid, siis nimetatute ehitamine ja soetamine ning nende eest hooldamine on pandud omavalitsustele. Omavalitsused teostavad eelnimetatud ehitisi KÕ seaduse § 20 ettenähtud summadest Siseministri poolt määratud tähtaegadeks ja temalt antud määruste nõuete kohaselt.

XI. Moondamine.

Kõikjal, kus tuleb korraldamisele kodanlik õhukaitse, korraldatakse ja teostatakse moondamist õhuvaenlase vastu. Moondamise ülesandeks on raskendada vaenlase lennuväele üles leida KÕ seisukohast tähtsaid punkte.

Moondamise korraldamise ja teostamise üksikasjad määratakse kindlaks Siseministri määrusega, mis antud kokkuleppel Sõjavägede Juhatajaga ja Teedeministriga.

XII. Varustamine.

Kodanliku õhukaitse tarvete valmistamist organiseerib Siseministeerium.

KÕ tarvete all on mõeldud KÕ ülesannete täitmiseks vajalikku varustist ja abinõusid. Et kaitsta kodanikke juhusliku ning alaväärtusliku KÕ tarvete soetamise eest, seepärast on nende tarvete valmistamise organiseerimise juhtimine koondatud ühte keskusse — Siseministeeriumi, kus siis üldiselt juhitakse nende tarvete valmistamist ja otsustatakse meie oludele sobivad tüübid.

Uue KÕ varustise, välja arvatud Sõjaministeeriumi Arsenali kontrollmargiga varustatud esemed, ja juba tarvitusel olnud

KÕ varustise kontrollimist ja vastavate märkidega varustamist korraldab Siseministeerium.

KÕ varustise muretsemise alal on seatud üles nõue, et kohustusliku KÕ tegevkondate varustamine toimub nende asutiste, ettevõtete ja elamute omanike poolt ja kulus, kelle kaitseks KÕ teostatakse. Vabatahtlike KÕ ühingute tegevkonnda varustab ühing oma sissetulekuist, kuna väljaspool KÕ tegevkonnda seisvate kodanike varustamine toimub kodanike eneste soovil ja kulus.

XIII. Väljaõpe.

KÕ väljaõpet korraldatakse Siseministri poolt antud eeskirjade kohaselt.

Väljaõppe teostamiseks:

1. valmistatakse ette KÕ instruktoreid;
2. korraldatakse kursusi ja õppepäevi, avalikke ettekandeid, demonstratsioone, näitusi, raadioettekandeid jne.;
3. avaldatakse selgituskirjutisi ajakirjanduses ja antakse välja KÕ käsiraamatuid ja vastavasisulisid lendlehti;
4. korraldatakse KÕ manöövreid, harjutusi jne.

KÕ instruktorite väljaõpet korraldab ja juhib Siseministeerium. Väljaõpe on teoreetiline ja praktiline, ulatuselt nõnda, et kursuse lõpetanud isikud oleksid suutelised teostama iseseisvalt KÕ väljaõpet.

KÕ väljaõppest osavõtmise on sunduslik kõigile kodanikele, kes kuuluvad kodanlikku õhukaitse kohustusliku alusel, kusjuures õpetus antakse tasuta.

Väljaõpe toimub asutiste ja ettevõtete juhatajate algatusel ja korraldusel.

Koolinoorsoo ettevalmistamine toimub kooliliikide erikavade kohaselt, kas seoses vastavate üldainete (keemia, füüsika, teravishoiu, riigikaitse jne.) õpetusega või ka eraldi õppeainena. KÕ õppekava koolidele koostab Haridusministeerium kokkuleppel Sise-, Sotsiaal- ja Sõjaministriga.

KÕ õpetajate ettevalmistamist korraldab Haridusministeerium.

XIV. Lõppeeskirjad.

Kodanliku õhukaitse korraldamise üksikasjad määratakse kindlaks Sõjaministri poolt antava kodanliku õhukaitse juhendiga ja KÕ seaduse alusel antavate määrustega ja ettekirjutistega.

Taktika alalt.

TAKTIKALISE ÜLESANDE Nr. 5 LAHENDUS.

Pataljon asula kaitsel.

Üpatül 17. olukorra hinne.

I. Ülesanne.

1. Pataljoni ülesanne on tõkestada vastase pealetung Mustika, Pihla üldsunnas, hoides enda käes Pihla linna idaserva. Seega tegevuse iseloomult on ülesanne asula kaitsmine.

2. Brigaadi manöövri tervikus pataljoni ülesanne on kaitse organiseerimine taanduva brigaadi seljataga — väljaspool vastase survet.

3. Ruumiliselt on pataljoni kaitse raa-
mistatud lõigus, mille laius linna idaserval on 2,4 km.

4. Kell on 1545. Pataljon peab olema lahinguvalmis homme kell 0230. Seega pataljonil on aega kaitse ettevalmistamiseks 10,5 tundi.

Päike loojub kell 2035 ja pimedaks läheb kell 2200; päike tõuseb kell 0359 ja koitma hakkab 0230. Järelikult pataljoni kaitse korraldamiseks määratud ajast on valget aega vaid täna kella 1545-st kuni kella 2200-ni, s. o. 6 tundi, mille vältel tuleb allüksustele anda käsud kaitsele asumiseks, asuda kaitsepositsioonile ja olla lahinguvalmis juba täna kell 2200.

Pimedat aega on 10. 05. kella 2200-st kuni 11. 05. kella 0230-ni, s. o. 4,5 tundi, mida tuleb ära kasutada pataljoni varustamiseks ja meeskonna puhuseks.

5. Pataljoni tiivad kaetakse nendega tihedas sidemes kaitsele asuvate naabrite asutusega pärast viimaste taandumist — alates 11. 05. varahommikust. Järelikult tiivad on kaetud.

II. Oma jõud.

1. Pataljon on orgaanilises koosseisus. Käsituses Pihla kaitseliidu ratturikompani, Pihla linna politsei, kodanliku õhukaitse ja tuletõrje üksused. Täna kell 2330 ilmub patüli käsitusse 1./XIV k-srtv-gr. Brigaadi üldtegevuse suurtükivägi toetab pataljoni kahe raske haubitsapatareiga — alates 11. 05. varahommikust.

Seega lahinguüksustena on pataljoni käsutuses kolm laskurikompanit, ratturikompani, rk-kompani, ratsakomando, pikomando, miinipildujarühm, tt-rühm ja k-kahuripatarei, toetatuna kahe raskepatarei poolt üldtegevuse suurtükiväest, millise jõuga on võimalik antud lõigus luua pidevat ning vajalikkü sügavust evivat kaitsepositsiooni.

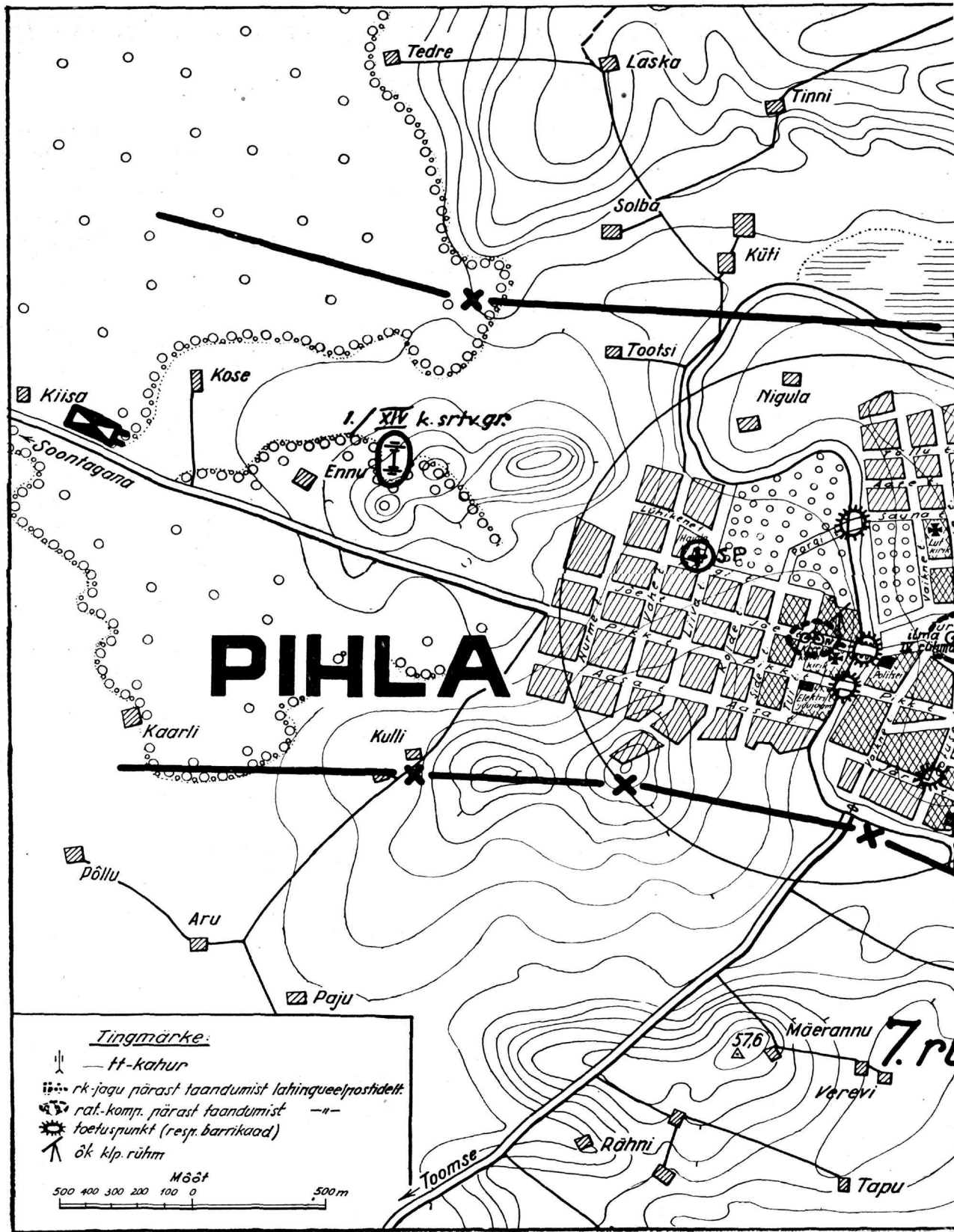
Korra ja julgeoleku üksustena on patüli käsituses 50-meheline linna politsei, 60-meheline tuletõrjeüksus, 3 degaseerimissalka, 5 sanitarisalka ja 1 ÖVP, milliste üksustega on loodud Pihla linna kodanliku õhukaitse, tuletõrje ja korra ning julgeoleku organisatsioon. See võimaldab vältida lahinguüksuste kasutamist Pihla linna passiivse õhukaitse organiseerimisel. Seevastu korra- ja julgeolekuteenistuse korraldamisel võib politseil tulla raskusi, mis pärast viimast tuleb vajaduse korral abistada vastavate patrullide tegevusse rakendamise ja sõjaliselt tähtsate ehitiste oma alla võtmisega, määrates selleks jõude varuüksustest.

2. Pataljon on varustatud laskemoonaga täie normini ning ei vaja esialgu ses suhtes täiendamist, v. a. käsigranaadid, millega tuleb varustada üle normi ca 1 tü suuruses varru jäetavad allüksused, sest vastase sissemurde korral Pihla linna tekib tõenäoliselt rida tänavvõitlusi, kus käsigranaatide kulu on suur.

Kaitseliidu ja politsei laskemoonatagavarad tuleb kindlaks teha ning vajaduse korral täiendada.

3. Pataljon sai lõunasöögi kätte kella 1100—1200 vahel. Majandusvoor on täis; allüksuste köökides on elutarbeid vaid õhtusöögi jaoks. Br EP — Haljaste, avatud 17. üpatile kella 2300—2400-ni. Arvestades antud ajaelemente ja kaugusi, nähtub, et a) õhtusöök tuleb pataljonile välja anda kella 1800—1900 vahel, b) kompanitele tuleb välja anda järgmise päeva elutarbed täna kella 2000—2100-ni ja d) pataljoni majandusvoor tuleb uuesti täita Br EP-s täna kella 2300 ja 2400 vahel.

17. üpat asetus Pihla linna

III. Maastik.

Pihla linna rajoon kujutab endast üldiselt lahtist ja künklikku ala, mis soodustab pideva tulesüsteemi loomist ja kaitsetegevust ning raskendab pealetungi.

1. Pataljoni kaitseõigus, ida pool Pihla linna on maastik üldiselt lage, moodustades endast: a) kõrg. 33,2 ja kõrg. 36,8 kui ka b) Pihla idaserval asuva nimeta kõrgendiku näol kaks kõrgendikkudejoont, mis soodustavad kauget vaatlust ja pidevat ning sügavat tulesüsteemi loomist.

Esimene neist, s. o. kõrg. 33,2 ja kõrg. 36,8 joon asub umbes 1,5 km ida pool naabrite kavatsetavast vastupanupositsiooni eelservadest ning siia vastupanupositsiooni eelserva valides paljastaks pataljoni oma mõlemad tiivad. Järelikult kõrg. 33,2 ja 36,8 joon võib tulla kõne alla vaid julgestuspositsioonina. Sesuhtes see maastikujoon rahuldab täielikult, sest ta: a) katab vastase maavaatluse eest Pihla linna ja selle idaserval olevat kõrgendikku, b) võimaldab avarat vaatlust vastase suunas ja d) seal asuvad metsatukad kui ka võsad soodustavad lahingueelpostidel vastasest lahtikiskumist ning varjatud tagasitõmbumist ka päeval. Kuid need metsatukad esinevad ka pealetungivale vastasele soodsate koonduskohtadena ja osalt ka lähistena kallaletungiks, mistõttu suurükiväelise laskeandmete ettevalmistamisel tuleb neile pöörata erilist tähelepanu.

Pihla linna idaserval asuv kõrgendik, olles kaitstud vastase vaatluse eest kõrg. 33,2 ja 36,8-lt, viimaste läänelängudel asuvate metsasalude tõttu, varjab ka üldiselt Voolu jõe orus asuvat linna vastase vaatluse eest kõrg. 33,2 ja 36,8 metsasalude lääneservalt. Samuti selle kõrgendiku lame ning lage idaserv ja idas asuv lage heinamaa soodustavad pideva ning sügava automaatrelvade tõkkesüsteemi loomist ning vajaduse korral selle tsentraliseeritud juhtimist. Arvestades veel seda, et Pihla idaserval asuva kõrgendiku ees, Mustika ja Haljala maanteed vahel Toone talu juures asub umbes 800 meetri laiune soine ala, mis teataval määral raskendab seal vastase pealetungi, ja et Pihla idaserva kõrgendik ise asub ühel kõrgusel naabrite vastupanupositsiooni eelservaga, siis on selge, et käesolevas olukorras tuleb vastupanupositsiooni eelserv valida kõne all oleva kõrgendiku idajalale — Näpi, Matsi, Toone, Oru joonele.

Pihla linna idaserva ees olevat maastikku jagab kahte eraldi tuleruumi Toone soisest alast lõunas olev metsatukk ja kõrgendiku läng Tööstuse tän. pikendusel. Kumbki nendest tuleruumidest nõuab esijärku määramiseks eraldi allüksust. Nendest tuleruumidest põhjapoolne on kergemini suletav seal asuva soise ala tõttu, kuna lõunapoolses tuleruumis ei esine mingeid vastase kallaletungi takistavaid tõkkeid, nõudes eelmisest suurema arvu relvade tegevusse rakendamist pideva tulesüsteemi loomisel. Järelikult vastase jalaväe tõkestamisel vastupanupositsiooni eelserva eest tuleb pöörata peamist tähelepanu lõunapoolse tuleruumi sulgemisele.

Ka tangitõrje seisukohast tuleb pöörata lõunapoolsele tuleruumile enam tähelepanu, sest põhjapoolset tuleruumi on võimalik muuta vastase tankidele raskelt läbipääsetavaks, luues Toone soise ala ja Voolu jõe vahelisele kitsustikule ca 1000 miinist tangitõkke. Seevastu lõunapoolses tuleruumis ei esine mingeid looduslikke tangitõkkeid ning kunstlike tangitõkete loomine on siia aeganõudev. Järelikult lõunapoolne tuleruum tuleb sulgeda *tt-kahurite* tulega, luues siin tangitõkkeid vaid vastase tankide edasiliikumise aeglustamiseks ja *tt*-relvade positsioonide julgestamise eesmärgil. Selleks tuleb sellesse kaitseõiku määrata ca 500 tangimiini.

2. Pihla kujutab endast tihedasti majutatud linna, mille keskosas domineerivad 2—3-kordsed kivehitised, kuna servadel 1—2-kordsed puuelamud. Seega Pihla linnas, eriti selle keskosas vastase kallaletungest saab areneda üksikute väikeste isoleeritud gruppidenä tärnavate suundades, mis soodustab vastase tõkestamist linna sügavuses, kuid raskendab vaatlust ja vastulööke.

Loodusliku vastupanujoone linna siseses moodustab Voolu jõgi,¹⁾ mis on tõsiseks tõkkeks tankidele, kuid ka takistuseks jalaväele. Kuid Voolu jõgi Pihla linnas asub umbes 2,5 kilomeetri kaugusel tõenäolisest vastupanupositsiooni eelservast — Pihla linna idaserval asuvast kõrgendikust ning on positsioonina kui ka asetusrajooni-

¹⁾ Ülesandesse on sattunud trükiviga. Nimelt on (vt. k. a. „Sõdur“ nr. 20—21) märgitud Voolu jõe laiuseks Pihla linna kohal „kuni 10 m“, peab olema „kuni 30 m“.

na kauge pataljoni varuosade jaoks. Järelikult pataljoni varu tuleb asetada vastupanupositsiooni eelservale lähemale — kuskile turuplatsi rajooni, kus see barrikadeerib Järve ja Lootuse tänava risti, Pritsimaja, Koidu tänava ja Sauna, Urva, Taara tänavate risti joonel lähised jõe ülekäikudele ja on valmis sissemurdnud vastase tõkestamiseks asula sisemuses ning selle tagasipaikamiseks vastulöökidega, jättes jõe ülekäikude vahetuks kaitseks ca 1 rühma suuruse osa.

3. Sõjaliselt tähtsate ehitistena esinevad linnas veevärk, elektrijoujaam ja postkontor, mille kaitseks tuleb määrata varuüksustest vastavaid vahtkondi.

4. Õhukallaletungidele on linn üldiselt tundlik hoonete tiheda asetuse tõttu. Eriti tundlikud õhukallaletungidele on sillad, mille aktiivseks õhukaitseks tuleb kasutada kaitseliidu õk klp rühma.

5. Tangitõrje organiseerimine Pihla linna sisemuses on soodustatud elamute tiheda asetuse kui ka Voolu jõe tõttu ning läbiviidav ainuüksi passiivsete vahenditega, säästes aktiivseid vahendeid linna idaserval asuva kõrgendiku kaitseks.

6. Linnas on oma telefonikeskjaam ning telefonivõrk, mida tuleb ära kasutada telefonisideme loomisel. Samuti on linnas üks haigla 60 voodiga, mida tuleb ära kasutada pataljoni sidumispunktina; kõik transporditavad haiged tuleb sealt viibimata evakueerida, esitades brigaadile vastava nõudmise.

7. Linnas on veel 2000 elanikku. Nende evakuatsiooni korraldab brigaad.

IV. Vastane.

Vastane asub ülekaalukate jõududega pealetungil. Ta edasitung on brigaadi poolt tõkestatud kella 1200 ajal Pihlast umbes 11 km ida pool — Napritse rajoonis. Seega senistel andmetel on brigaadi rinde rebenemise oht likvideeritud. Kuid brigaad on vastase tõkestamiseks ära kulutanud kõik oma varud, mistõttu olukord võib rindel enne pimenemist muutuda põhjalikult meie kahjuks ning halval juhul vastane, eriti ta mm-osaad võivad välja jõuda Pihla linna ette juba täna enne pimeduse tulekut. Seepärast peab: a) viibimata astuma ühendusse rügemendi rinde ees Mustika, Pihla suuna katva brigaadi luureeskadroniga, et olla õigeaegselt informeeritud olukorra muutustest rindel ja b) kaitsepositsiooni sissevõtmine kui ka

selle organiseerimine peab sündima jalaväeraskete relvade ja tugevate julgestuosade kattel.

Vastane evib tugevat lennuväge ning ta on õhus ülekaalus. Järelikult tuleb pöörata erilist tähelepanu õhukaitse organiseerimisele.

Üpatül 17. otsus Pihla linna kaitse organiseerimiseks.

I. Mulje vastasest.

Vastane asub ülekaalukate jõududega pealetungil. Tema väljajõudmist Pihla linna ette võib oodata juba 10. 05. õhtul või 11. 05. hommikul.

II. Manöövri-idee.

Kindlasti enda käes hoida Pihla idaserval asuv kõrgendik, pöörates erilist tähelepanu Mustika, Matsi, Oru tänavate suuna sulgemisele.

Vastupanupositsiooni eelserv, positsiooni järgrühm sügavusse ja julgestuspositsioon — vt. skeem.

III. Jõudude jaotus ja ülesanded.

1. Esijärku, alates paremalt 1. ja 2. kompani. Piirijoon — vt. skeem.

2. 1. kompani tõkestab vastase kallaletungi a) Mustika, Matsi, Oru tänav ja b) Ülenurme, Pikk tänav suundades, hoides selleks kindlasti enda käes linna idaserval asuva kõrgendiku kagulängu.

2. kompani tõkestab vastase kallaletungi: a) soost lõunas oleva metsasalu, Tõöstuse tänava ja b) Maru, Rohu tänava suundades, hoides selleks kindlasti enda käes linna idaserval asuva kõrgendiku kirdelängu.

3. Lahingueelpostideks lahingulisel ülesandel — kaitseliidu ratturikompani (ilma õk-klp rühmata), käsutuses 1,5 rk-rühma. Taandumine eri korraldusel.

4. Rk-kompani a) loob tõkettulede süsteemi, nii nagu näidatud skeemil; b) katub vähemalt kolme rk-jaoga lahingueelpostid taandumisel ja d) valmistab ette tulekoondised vähemalt kahe rk-jaoga Suitsu talust 700 m edelas ja 800 m loodes asuvate väljaulatuvate metsatukkade kui ka Vaberi võsa pihta.

5. Varu: 3. kompani, käsutuses ratturikompani (pärast lahingueelpostidest taandumist), püriühm (pärast positsiooni kindlustamisülesannete täitmist) ja ratsakomando (pärast luureülesande täitmist), asukoht — vt. skeem, valmistab ette varu positsiooni Järve ja Lootuse tänava risti, Pritsimaja, Koidu tänava ja Sauna, Urva tänavate risti joonel ning võtab ühe rühmaga oma valve alla sillad Voolu jõel, olles ühtlasi valmis vastulöökideks:

— Turuplats, Pikk tänav ja

— Turuplats, Oru suundades.

6. Sildade ja varude aktiivne õhukaitse kaitseliidu õk-klp rühmaga; positsioon — vt. skeem.

Korra- ja julgeolekuteenistust, tuletõrjet kui ka kodanlikku õhukaitset korraldab politseiülema senistel alustel.

7. Tt-kahurirühm tõkestab vastase tangikallaletungi 1. kompani kaitseliigis nii nagu näidatud skeemil.

8. Pionerikomando: a) sulgeb tangitõketega juurdepääsu vastase tankidele vastupanupositsiooni eelserva ees — 2. komp. kaitselõigus, b) loob 1. kompani kaitselõiku tangitõkkeid vastase tankide liikuvuse aeglustamise ning tt-kahurite positsioonide kaitsmise eesmärgil ja d) barrikadeerib linna idaserva, varu positsiooni ja sillad. Tööjõud vastavatest kaitselõikudest.

9. 1./XIV k-srtv-gr — positsioon — vt. skeem, vastutav tulelõik, pataljoni kaitselõik, kõrvaltulelõigud Pöörab laskeandmete ettevalmistamisel erilist tähelepanu kõrg. 33,2 ja 36,8 metsatukkadele ning Vaberi, Oru võsale. Tõkketuli — vt. skeem. Miinipildujarühm — positsioon — vt. skeem, valmistab ette laskeandmed lõigus, mille piirjooned a) lõunast — H a r a k a, M ä e r a n n u ja b) põhjast Villa, kõrg. 57,3 pöördes erilist tähelepanu kõrg. 33,2 läänes olevatele metsatukkadele. Tõkketuli — vt. skeem.

Br üldtegevuse suurtükivägi valmistab ette kahe raskehaubitsapatareiga vastulöögitulesid kõrg. 32,2 ja 36,8 metsatukkade rajooni.

10. Minu KP alates kella 1700-st — P o s t k o n t o r.

Kompülide KP-d — vt. skeem.

Traatside kompülide KP-dega kella 1700-ks.

Signaalid ja leppemärgid:

— tõkketuli — rida suitsurakette;

— lahingueelpostid taanduvad — rida rohelisi rakette;

— õhualarm — kirikukellade helin ja rida lühikesi viilesid;

— gaasialarm — sireenid.

IV. L ä b i v i i m i n e .

Kaitsepositsiooni sissevõtmine ja selle organiseerimine sünnib Pihla idaservale asetatud kahe rk-rühma, miinipildujarühma ja tt-kahurirühma kui ka Nirgu, kõrg. 33,2 ja kõrg. 36,8 joonele asetatud lahingueelpostide kattel.

Lahinguvalmis olla 10.05. kell 2200.

V. L u u r e .

Ratsakomando, käsutuses jagu kaitseliidu ratureid, astub Napritse rajoonis ühendusse Mustika suunas teotseva brigaadi luureeskadroniga. Brigaadi luureeskadroni taandudes taandub vastase ülekaalukate jõudude surve Mustika maantee suunas Turuplatsile, kaotamata vastasega kontakti.

VI. V a r u s t a m i n e j a e v a k u a t s i o o n .

Lahinguvoo — Kiisa, LP — Turuplats, 3. ja Kaitseliidu kompani täiendavad käsigranaatide tagavarasid üle normi ühe tü võrra.

Majandusvoo — Lepistu, elutarbed 11.05. peale antakse välja täna kella 2000—2100.

Pikomando esitab nõudmise kuni 1500 tt-miini kohaletoimetamise peale täna kella 1700-ks.

SP — haigla.

Juurdeantud üksused esitavad nõudmised varustamise ja evakuatsiooni alal täna kella 1800-ks.

Bibliograafia.

Lennuvägi pealetungioperatsioonis.

Punaväe juhtide häälekandjas „Krasnaja Zvezda“ käis hiljuti elav poleemika küsimuse ümber, kas lennುವäge pealetungioperatsioonis tuleb kasutada eeskätt kaitsja lahingukorra (jalaväe, suurtükiväe jne.) vastu lahinguväljal või vaenlase operatiivsete varude ja lennುವäge vastu. Poleemika sai alguse kombrig P. Jonov'i artiklist „Lennುವäge pealetungioperatsioonides“ („Kr. Zvezda“ 24. 05. 38, nr. 117), milles autor väidab kokkuvõtlikult järgmist: Hispaania sõja kogemused näitavad, et vaenlase hajutatud lahingukorra ründamine lennುವäge poolt on kaotuste tekitamise mõttes vähe efektiivne; sellaste rünnakute moraalne efekt võib vahel siiski olla kaunis tundu. Rünnakulennukid kannavad teotsemisel lahinguväljal suuri kaotusi. „Niitvaks lennuks“ neid tuleb katta soomusega ja anda neile suur kiirus; suur kiirus aga raskendab orienteerumist ning märgi leidmist. Järelikult rünnakulennುವäge kasutamine lahinguväljal maapealsete vägede vastu jääb küsitavaks. Pommituslennುವäge lennates oma suurtüki-

väe trajektooriumidest kõrgemale on võimeline efektiivselt teotsema kaitsja suurtükiväe positsioonide ja elavjõu vastu ning seega kõvendama (dubleerima) oma suurtükiväge. Ent see on mõeldav ainult siis, kui ta võrdlemisi tugevates koondistes (suurearvuliselt) suudab tule all hoida piiratud maa-alasid vastase kaitsepositsioonil, või kui tema jõuline löök leiab viivitamatult ärakasutamist pealetungivate tankide ja jalaväe poolt. Tuleb aga arvestada seda, et pommituslennukid peavad lahinguvälja kohal teotsema vastase hävitajate ja õhukaitsesuurtükide mõjupiirkonnas, kusjuures hävitajad on pommilennukitele eriti ohtlikeks vastasteks. Edasi ei tule unustada, et lennುವäge kasutamisel lahinguväljal maapealsete vägede lahingukorra vastu jäävad osaliselt või täielikult täitmata lennುವäge muud ülesanded, nagu pealetungirajooni isoleerimine vastase varudest ja võitlus tema õhujõududega. Kui lennುವäge pole külluses (see on harilikult nii), siis eeskätt tuleks teda kasutada vaenlase varu-

de vastu võitlemiseks, lahinguväli jätta suurtükiväe, tankide jne. hooliks. Hispaania kodusõjas kasutati lennuväge lahinguväljal leiduvate objektide vastu sageli vaid seepärast, et polnud küllaldaselt suurtükiväge ja tanke.

Need P. Jonov'i väited, mis näivad olevat kokkukõlas RKKA välismäärustiku PU—36 vaadetega (§ 164 p. a, 182 j. t.), on võetud mitme tuntud autori poolt terava kriitika alla („Krasnaja Zvezda“ 28. 05. 38 nr. 120, 30. 05. 38 nr. 122, 03. 06. 38 nr. 125 j. t.) ning arvustajad jõuavad üldiselt vastupidisele järeldusele, nimelt: lennuväge kasutatakse eduga ja väga sageli just lahinguväljal. Kuna seni oleme leidnud punaväe häälkandjates mõtteid, et PU—36 vaimu kohaselt on patta lennuväele ülesandeid, mida suudavad täita teised väeliigid, siis tohiksid pakkuda huvi P. Jonov'i arvustajate väited, mis tahavad tähistada mõningal määral uusi vaateid lennuväe kasutamisel punaväes.

Algame polkovnik N. Buimov'i vastu väidetega.¹⁾ Ta märgib: „Sügava taktika põhimõtete kohaselt lennuvägi esineb küll vastase mahasurujana operatiivses tagalas (PU—36 § 164), kuid see ei tähenda, et teda ei tule tõmmata taktikaliste ülesannete lahendamisele lahinguväljal. Võib esineda juhtumeid, kus see on paratamatu (näit. kui maapealsed mahasurumisevahendid ei küüni vastase suurtükiväe positsioonideni või taktikaliste varudeni; kui taanduv vastane asub seljatagusele positsioonile, mida pealetungiv jalavägi ründab käigult, kuid suurtükivägi on vähemalt $\frac{2}{3}$ osas alles liikumisel ega suuda anda tõhusat tuletoetust; kohtamislahingus). Ent kui suurel arvul lennuvägi võib teetseda pealetungioperatsioonis lahinguväljal? Selle küsimuse lahendamine oleneb kasutada olevate lennukite üldarvust; ent reeglilis jääb: mida vähem on lennuväge, seda lähemal ta peab olema maavägedele. Seepärast P. Jonov'i vastupidine väide — kui lennuväge pole küllaldaselt, siis ta peab täitma vaid operatiivseid ülesandeid — ei pidavat paika. Autori arvates on pealetungioperatsiooni läbi viimiseks vaja kolm lennuväe erigruppi — üks võitluseks vastase õhujõududega, teine — vastase vägede operatiivsete ümberpaigutuste takistamiseks ja kolmas — võitluseks lahinguväljal (pealetungi alates); viimane peab hävitama vastase taktikalised

varud, et sellega kaasa aidata taktikalise läbimurde muutmiseks operatiivseks läbimurdeks. Manöövreerides operatsiooni keskes õhujõududega, tuleb neid massiliselt koondada nende objektide vastu, mis momendil on kõige ohtlikumad.

F. Novoslobotski süüdistab P. Jonovit kaldumises „operatiivsesse šablooni“ — PU—36 § 164 üldise näpunäite võtmine vankumatuks võidureseptiks²⁾ Hispaania kodusõja kogemused näitavat, et lennuväe kasutamine lahinguväljal on harilik nähe. Ka Saksa kindralstaap olevat arvamusel, et kui läbimurre vastase rindest ei õnnestu suurtükiväe ja tankide abil, siis ta õnnestub lennuväe kaasabil. Ei saa tõepoolest olla kindel, et taktikaline läbimurre lahinguväljal õnnestuks alati ilma lennuväe kaasajata. Kõik kaalutlused olevat selle poolt, et lennuvägi leiab tulevikusõjas laialdast kasutamist lahinguväljal.

G. Ivanov leiab samuti,³⁾ et sõjakoogemused Hispaanias ja Hiinas lubavad konstateerida vaid üht: lennuväe osatähtsus kaasaja sõjas üldse, eriti aga lahinguväljal koostöös maavägedega, on tunduvalt tõusnud. Kui maapealsed väed püüavad läbi murda vastase vastupanupositsiooni, siis on pealetungiva poole lennuväe põhiülesandeks selle läbimurde teostamiseks kaasa aidata koos suurtükiväega. See kaasaaitamine seisab selles, et lennuvägi oma peamassiga teotseb suurtükiväelise ettevalmistuse perioodil vaenlase vastupanupositsiooni ja patareide vastu, kusjuures algul teotseb pommituslennuvägi, siis (enne maavägede rünnakule minekut) — rünnakulennuvägi või viimase puudumisel hävituslennuvägi. Rünnakulennuväe ülesanne seisab selles, et ajada kaitsja jalavägi varjenditesse. Eriti tähtis on pealetungivale jalaväele lennuväe rünnak vaenlase vastupanupositsiooni eelserva pihta sel momendil kui suurtükivägi viib oma tule vastase asetuse sügavusse. Kui jalavägi on tunginud vastase vastupanupositsiooni sisse, siis lennuväel (rünnaku- ja pommituslennuväel) on tähtsam rünnata vaenlase taktikalisi varusid ja suurtükiväge kui teetseda tema operatiivsete varude vastu; isegi hävituslennuvägi, mis katab pommitus- ja rünnakulennuväge, pärast oma otseste ülesannete täitmist võib rünnata vastase jala- ja suurtükiväge. Kui vastane on löödud taanduma, siis lennuvägi peab takistama tal liikuda organiseeritult. Peale selle lennuvägi teotseb vaenlase operatiiv-

1) „Krasnaja Zvezda“ 1938 nr. 120.

2) „Krasnaja Zvezda“ 1938 nr. 122.

3) „Krasnaja Zvezda“ 1938 nr. 125.

selle lenn vägi teotseb vastase operatiivsete varude vastu. Ebaedu korral lenn vägi peab tagama oma vägede tagasitõmbumise ning organiseerimise uueks rünnakuks. Õhuülekaalu saavutamiseks peale tungiva poole lenn vägi peab maha suruma kaitsja lenn väe mitte ainult õhus, vaid ka aerodroomidel. Ka polevat autori arvates õige P. Jonov'i väide, et õhulahingus hävitaja on pommitajast tugevam; pommitajad niisugustel juhtumitel töötavad oma hävitajate kaitse all ning õhulahing toimub seepärast eeskätt hävitajate vahel, kuna pommitajad suudavad sel ajal harilikult täita oma ülesande. — ms —

Sõjaväelisi teateid välisriikidest.

Šveitslaste treeninglaskmise tagajärgi.

Ettevalmistuseks 1939. a. Luzernis peetavateks MM-laskevõistlusteks on Šveitsi meeskond juba praegu pidevas treeningus.

Treening sünnib kahes grupis: 1. grupp — vanad laskekuulsused eesotsas mitmekordse maailmameistri K. Zimmermanniga, 2. grupp — loodetavad tulevikumehed.

11. ja 12. juunil saavutasid 1. grupi laskurid Luzernis vabapüssist ja vabapüstolist häid tagajärgi. Vabapüssist lasti lammades 30, põlvelt 40 ja püsti 50 lasku; vabapüstolist lasti 11. juunil üks, 12. juunil kaks 60-lasulist seeriat.

Tagajärjed olid:

a) V a b a p ü s s i s t : 11.06.38. 12.06.38.

Zimmermann	1091	—
Salzmann	1077	1076
Tellenbach	1075	1070
Reich	1069	1086
Simmen	1068	1055
Bürchler	1064	1075
Jakober	1062	1086
Ciocco	1061	1092
Geiger	1060	1066
Schlapbach	1049	1074
Harms	1040	1038
Kuchen	1040	1045
Hugi	1040	1003
Schveizer	1036	1039
Jetzer	1019	1043
Grünig	—	1088
Eichelberger	—	1054

b) V a b a p ü s t o l i s t : 11.06.38 12.06.38.

Flückiger	536	528	536
Büchi	533	531	527
Greinacher	529	535	534
Andres	527	519	521
Grivelli	525	534	549
Schaffner	524	523	530

Muster	522	512	—
Viederkehr	520	526	519
Ambühl	519	524	540
Flury	519	502	520
Steiger	515	514	—
Leibungut	514	528	523
Rebsamen	509	525	—
Vuille	506	526	529

11. juunil viis parimat laskurit saavutas kokku 2650, 12. juunil esimesel laskmisel 2656 ja teisel laskmisel 2689 silma. Vastav maailmarekord on 2651 silma.

(Schweizerische Schützen-Zeitung nr. 24, 1938. a.) **R-k.**

Uusi raamatuid.

Joh. Pitka: „Minu mälestused II.“ Laevanduse ja Merekaubanduse Edendamise Seltsi „Laevandus“ kirjastus, Tallinn 1938. Hind kr. 2.50.

Äsja ilmus raamatuturule Joh. Pitka mälestuste jätk „Minu mälestused II“, mis käsitleb lugupeetud kontradmirali elukäiku alates Kuressaare merekoolis õppimise ajast kuni teose autori esimese Ameerika reisini kaubalaeva noore kaptenina, mil Ameerika rand on juba nähtav.

Seega käesolev köide on seoses vaid merega, tüürimeheks-kapteniks õppimisega, kapteni muredega, kes rändlinnuna ei purjeta mitte üksi kõikide tuulte all kõikide maailmakaarte poole, vaid rändab samuti ka ühelt laevalt teisele, samm-sammult aina suuremaid laevu juhtima.

Edasi saame ülevaatliku pildi elust merel, „vahtidest“ laeval, muredest, rõõmudest ja õnnetustest laeva teenistustes, laevadest endist — alates alustest, julladest, briggidest, brigantiinidest kuni fregattideni.

Aga ühtlasi leidub siin praktilisi andmeid merelsõitjaile, meremeestele kui ka muile merest unistajaile — selle raamatu järgi kasvub pilt merest ja ookeanist tõelisena, millal ja kus see on heatahtlik merelsõitja vastu, kus aga peab jahti laevadele, et neid oma sügavustesse suigutada.

Teos on tulvil meremehe romantika eneseteostust: Kuis noor, andekas merekooli õpilane sooritab esiti tüürimehe eksami ja otsekohe ruttab enne jää lagunemist juba korda seadma laeva, millel sõita loodab.

Esimene sõit kaptenina kahemas-tilisel kaljasel „Kalvine“ propsidega Hiiumaalt Kunda.

„See varahommik, millal ma tõusva päikese kullas esimest korda laevajuhina purjed tõstsin ja ankrud vinnasin, esimest korda merekaardil laevakurssi seadsin ja siis selle roolimehele edasi andsin, see on mul meeles kustumatult.

Kui siis laev hommikusest värskest tuulest täispuhutud purjede rõhumisel kerge te liigutustega pehmelt tumerohelistest lainetest läbi libises, endale tääviga teed tehes, kusjuures valge vaht laeva nina ees kihises ja lumistunud teerada tükiks ajaks rohekas-lumiseks veeväljal järele jäi, siis valdas kogu mu olemust samasugune kirjeldamata meeliülendav tunne nagu „pool eluaega“ tagasi, kui Iru mäel esimest korda merd nägin...“

Nii annab edasi Joh. Pitka lihtsas, kuid küllalt kujurlikus sõnastuses tõelist mere-realismi, kusjuures kaasa tuikab ta siiras soe süda.

Aga ka kohe, juba esimesel oma kapreni-reisil avaldub plastiliselt isikupoolse- nena Pitka, kindlana ja ületõusvana.

Jõudnud Kunda alla — ilustavad lah- te jahid, jaalad, kaljased, brigantiinid, briggid, barkentiinid, parklaevad ja fre- gatid.

Kunda elab oma viimast õitseaga.

Kuna ees lossimisel palju laevu, ei pane „Kalvine“ laadungit keegi tähele.

Kuid noor kapten Pitka võtab otse- kohe kasutamisele merekoolis omandatud teadmisi ja ametliku kirjaga teeb sakslas- sist vabrikujuhatusele teatavaks, et kui õigeaegselt tema laeva koormat üle ei võe- ta, tuleb vabrikul seisuraha maksta.

Sellane käitumine ajab sakslasest vab- rikudirektori marru. Keegi polnud seni jul- genud teda nii kohelda. Kuid pole midagi parata, Pitkal on õigus, teiste laevade lossimine katkestatakse ning ka ööd lisaks võttes on „Kalvine“ peagi tühi.

Aga nüüd vabriku sakslasest direktor oma poolt tunneb huvi noore, senikuul- matu ülesastumisega kapteni vastu ja — pakub Pitkale väga soodsate hindadega vedusid..., millega viimane ka kohe nõus- tub.

On lehekülgi, mis kuigi realistlikud, on tulvil poeesiat. Kas või kirjeldus ookeani vaikusvööst, millest saame siin väga selge pildi.

„Tuul pöördus itta, puhus üürikest ae- ga kerge iilina ja vaikis siis täielikult, jättes tühjad purjed armutult vastu maste ja taglat peksma, kuna laev regulaarsete

lainete kadumise tõttu risti-rästi veerevais ning üksteise vastu tõuklevais laineis tu- gevasti õõtsus ja kalluskeles.

Enne hommikut üllatas meid tuuleilil läänest. See viis meid mõned miilid edasi ning vaibus. Sellele järgnes ühes pikse ja müristamisega ränk vihmasadu. Vett langes pilkases pimeduses alla nagu „toobrist“ ja tundus, nagu oleks tõelik veeuputus, sest ei jätkunud enam hinga- miseks õhku, vähemalt tundus nii. Tuge- vad pikseplahvatused valgustasid õudset pigimusta, pimedat, aina veega täidetud ümbrust, ja müristamine oli nii tugev, et laev jalgade all värises. Läbiligunenud purjed löid igal laeva õõtsungil nii tuge- vasti, nagu oleksid kahurid töötanud.

Hommikul päevaalguse saabumisel vähenes pimedus, kuid valguse asemel jäi ilm hämaraks ja tumehalliks ning üleni sompu. Taevast katvad paksud mustad pilved rippusid üsna madalal ja kallasid väikeste vaheaegadega endiselt magedat läägevõitu vett alla.

Vihmasaju vahepaladena üllatasid meid tuuleilid ükskord ühest, teinekord teisest suunast. Elasime kui kotis, nii päevad kui ööd. Mingisuguseiks observeerimiseks polnud juhust, ka logiga polnud midagi peale hakata.

Toidumoon, tubakat, pesu, riideid, madratseid, tekke, patju ja kajuti pad- jandeid, tööriistu, raamatuid, instrumente, merekaarte, kõiki kattis paks hallitus.

14 ööd-päeva kestis see... meie eda- sijõudmine... vähe alla 1 kilomeetri tun- nis.“

Mis kõneldava teose eriväärtuseks, on see, et ta käsitleb meie merenduse algust, elu meie esimestes merekoolides ja meie esimesi laevaomanikke. Ei puudu andmeid ka omaaegsest kurikuulsast seltsist „Lin- da“ ning selle uhketest laevadest, mis aga oksjonile läksid.

Meie merenduse ajaloo juures on just see teos väärtuslik oma andmete tõttu.

Teos on illustreeritud ning lõppu pai- gutatud merenduse terminoloogia ehk os- kussõnade seletus, millest tõsiselt kasu.

Kui Joh. Pitka mälestuste esimene raa- mat on tulvil lapsea, noorusmälestuste sooja südamlikkust, siis teine raamat täis noore kapteni mehiseid rände, mis kaunis- tatud kohati meremeeste seikade ja lugude jutustamisega.

See teos on inimlik ja siiras dokument ühe suure isiksuse endateostusest.

J. Pert.

Kõrgema Sõjakooli külaskäik Soome Kõrgemale Sõjakoolile.

Soome Kõrgema Sõjakooli lahkkel kutsel teostas Kõrgema Sõjakooli VIII lend 06.—08. 06. 38 külaskäigu Soome. Kahtlemata see järjekordne vastastikune külaskäik ei kujunenud üksnes sõbralikuks viisakusavalduseks, vaid kaugeleulatava mõjuga kokkusaamiseks kahe naaberriigi sõjaväe juhtide vahel. Ühtlasi oli see meie Kõrgema Sõjakooli kuulajaskonnale väärtuslikuks õppematkaks, pakkudes võimalust tutvuda Soome kaitseväega, moodsa tööstusega, uute ehitistega ja maastiku omapäraga.

Reis algas 06. 06. 38 varahommikul sõjalaev „Lainel“. Külaskäigu juhina sõitis kaasa Kõrgema Sõjakooli ülem kolonel Laurits. Õppejõududena tegid reisi kaasa kolonel Normak, kolonelleitnant Karing ja Eesti sõjaväe esindaja Soomes major Kristjan.

Helsingi sadamasse sissesõidul rivistusime tervituseks Soome kaunile rahvuslippule, mis lehvib Suomenlinna kaljusel pinnal. Kava kohaselt randusime kell 1000 Helsingi sõjasadamas, kuhu vastuvõtuks oli rivistunud Soome Kõrgem Sõjakool.

oma ülema kindralmajor E. F. Hanell'iga ja õppejõududega eesotsas. Kaitseministri esindajana oli kohal Eesti Kõrgema Sõjakooli lõpetanud major E. Kuusela ja sõjaväeline esindaja major R. Ingelius.

Kella 1100—1300 viibisime Soome Kõrgema Sõjakooli ruumes, kus kindralmajor Hanell oma sõnavõttus tutvustas Soome Kõrgema Sõjakooli senise tegevusega, selgitades neid raskusi, mis on esile kerkinud sõjaväe kõrgema haridusega juhtkonna ettevalmistamisel. Kindralmajor Hanell lõpetas oma sõnavõtu väga soojade tervitussõnadega Eesti Kõrgemale Sõjakoolile külaskäigu puhul. Vastutervitusena kolonel Laurits'a hoogus sõnavõtt ja mälestusesemena stiliseeritud hõbeõllekannu ülandmine tähistasid lühikese aktuse lõppu. Seejärel siirduti gruppidega tutvuma Soome Kõrgema Sõjakooli lähedate ja otstarbekate ruumidega ja samas majas asuva kindralstaabi raamatukoguga ja sõjaarhiiviga. Hästisustatud raamatukogu ja otstarbekalt korraldatud sõjaarhiiv, mis asuvad kättesaadavas läheduses, peaksid kõigiti soodustama teaduslikku tööd Soome Kõrgemas Sõjakoolis.

*Kalevinõmmel kuulamas kolonelleitnant Hannula loengut.
Päibuga kindralmajor Hanell, Soome Kõrgema Sõjakooli ülem.*

Järgnes päeva pühalikum osa: pärja asetamine Eesti Vabadussõjas langenud soomlaste mälestussambale, mille ette rivistusid mõlemate kõrgemate sõjakoolide kuulajad. Pärja aetas kolonel Laurits, mille järele mängis leinaviisi Valge Kaardi orkester.

Pärast Soome Kõrgema Sõjakooli poolt antud löntši ohvitseride keskkassiinos järgnes huvitav autoretk läbi Helsingi vaatamisväärsemate tänavate sõjaväehaiglasse ning Auto-kompani kasarmuisse ja Eduskunna hoonesse.

Soome kahest sõjaväe keskhaiplast asub üks Helsingis ja üsna uues, kõigiti imposantses ja mood-

sas hoones, mille tornist avaneb laiapiiriline vaade Helsingile.

Autokompani kasarmud, nii meeskonna eluruumide, autogaraažide kui ka autode hooldusteenistuseks tarvilikkude eriruumidega ja sisseseadega pälvisid tõsist tähelepanu moodsa kasarmu stiili muster-eksemplaridena.

Kell 2310 väljusime Helsingist rongiga Tamperele koos Soome Kõrgema Sõjakooli juhtkonnaga ja kuulajaskonna esindajatega.

Täiesti väljapuhanuna eelmise päeva üllatavalt rohketest muljetest ja reisiväsimusest me tutvusime 07.06.38 Soome Riikliku Lennukitehasega, mis moodsa suurtööstusena on võimeline tõendama Soome tööstuse kõrget taset ka sellelgi sõjatööstuse väga kvalifitseeritud alal.

Lennukitehasest siirdusime Tampere lähedusse Kalevinõmmele, kus kolonelleitnant Hannula andis veenvalt sisuka kokkuvõtte Soome Vabadussõjast ja eriti lahingusündmusist Tampere rajoonis. Ettekannet illustreerisid ülevaatlikud skeemid, kuulajaile väljajagatud kaardid ja eesti-

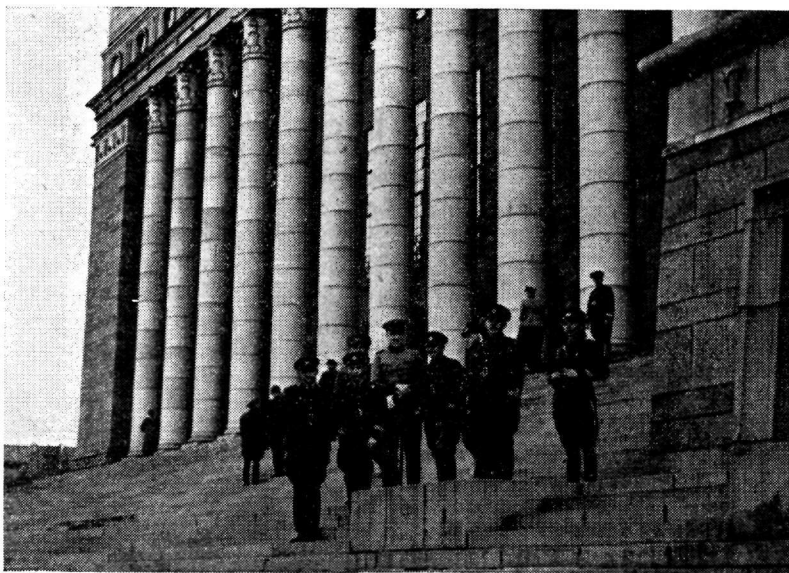
Kolonelleitnant Hannula selgitamas loengut skeemide abil.

keelsed konspektid ning maastik kohapeal, millel lugupeetud referent näitas ja taas-elustas sangarlikkude võitluste käiku, mida sooritasid vaprad vabadusvõitlejad maa vabastamiseks punasest diktatuurist.

Edasi sõitsime tutvuma Tampelli tehastega, kus erilist tähelepanu pälvisid suurejoonelised tööd valu alal ja teisest küljest väga kvalifitseeritud tööd lennukimootorite osakonnas.

Soome maastiku kauni ja karge võluga võimaldus lähemalt tutvuda hästi plaanitud ja läbiviidud autoretkel Vehoneemele. Vehoneeme on Tampereist paarikümne kilomeetri kaugusel asuv väljasõidu-koht kõrgel mächarjal kaunite järvede vahel. Vehoneeme vaatetornist avarduv vaade on iseloomustav Soome võrratule looduslikele omapärale, milles domineerib metsadest piiratud järvede sõbralik vastuhelk.

Õhtuks olime kutsutud Tampere töösturite poolt antavale lõunale linna esinduslikumas hotellis „Tammeris“, kus härra insener Helenius Tampere töösturite nimel oma sõnavõtu tervitas Soome ja Eesti Kõrgemat Sõjakooli külaskäigu puhul ja väga

Grupp Eesti ja Soome Kõrgema Sõjakooli kuulajaid — ohvitsere Eduskunna hoone trepistikul.

tabavalt analüüsis sõjajuhtide ja töösturite vahekorda ning kohustusi ja ülesandeid kaasaja riigikaitse ettevalmistustöödel ja teostamisel. Külastajate nimel vastasid kindralmajor Hanell ja kolonel Laurits. Viimane avaldas sügavat tänu meile pakutud huvitava ja õpetliku päeva eest, mis veelkord tõendas, et Tampere pole Soomele ainult sama tähtis kui Inglismaale Manchester; millega Tampere tavaliselt võrreldakse, vaid suhteliselt palju tähtsam. Ühtlasi kolonel Laurits rõhutas seda sooja ja teineteist mõistvat vahekorda, mis valitseb Soome sõjaväe juhtide ja töösturite vahel ning mille tegelikke vastastikuseid avaldusi meil oli õnn tunnistajana kaasa elada.

8. juuni hommikul jõudsimel rongil Hämeenlinna, kust siirdusime autodel Parola laagrisse, mis evib pikka (300 a.) minevikku. Parolas oli laagris Kadetikool.

Pärast tutvumist Parola laagriga algas 150 km pikkune automatk läbi Soome põllumajanduslikult rikkama Häme Tuusula Pealikutekooli. Siin parajasti viibiva lotade kursuse poolt võeti meid vastu võimsa ühislauluga ja pärast kooli eeskujulikkude hoonetega tutvumist pakuti meile väga maitsvaid toite. Kuna sama päeva kella 1700-ks oli ette nähtud koosviibimine Eesti saatkonnas Helsingis, siis olime sunnitud kiiresti lahkuma sõbralikust Tuusulast, et õigeaegselt jõuda Helsingi.

Vastuvõtt Eesti saadiku poolt kujunes viimaseks sidemete ja tutvuste lähendamise võimaluseks. Sellest võttis osa Soome

Kõrgem Sõjakool oma ülemaga ja õpetajaskonnaga eesotsas, rida Soome kõrgemaid sõjaväelasi ja Eesti Kõrgem Sõjakool.

Paaritunniline koosviibimine jõudis aga üllatavalt ruttu lõpule ja juba kell 2000 olime rivistatud sõjalaev „Lainele“, et sadamasillale rivistunud Soome Kõrgemat Sõjakooli tervitada lahkumise puhul traditsiooniliste elaguhüüetega, mis soomepoolsete vastutervitustega kujunesid spontaanseks lõppväljenduseks äsjamöödunud kolmele muljeterikkale päevale. Juba varem olid kindralmajor Hanell ja kolonel Laurits vahetanud viimased käepigistused ja sõjalaev „Laine“ siirdus nüüd Valge Kaardi orkestri helide saatel merele, et alustada reisi tagasi Tallinna.

Vastastikune tervitus Suomenlinna kindluste lipuga oli viimaseks kauniks muljeks möödunud sümpaatsest külustusmatkast Soome.

Võib sügava rahuldustundega mainida, et Soome Kõrgema Sõjakooli juhtkond kui ka energilised ja tarmukad õpilased-ohvitserid tegid kõik, et kanda edasi Vabadsõjast põlvnevaid sõprussidemeid kahe lähedase naabri sõjavägede vahel. Ka Soome ajakirjandus pühendas meie külaskäigule suurt tähelepanu nii sõnas kui fotoreportaasis. Jääb seepärast soovida, et sellane suhtumine üha mõlemal pool edasi areneks, et Soome lahe jahedad veed, mis lahutavad kaht naaberriiki, ikka enam ja enam muutuksid kindlasti ühendavaiks lülidiks.

U. P.

SPORT SÕJAVÄES.

Ratsarügemendi ratsa- ja ratturvõistlused.

Eelmiste aastate eeskujul Ratsarügement korraldas 26. mail s. a. ratsa- ja ratturvõistlused. Nimetatud võistlused on alati leidnud rahva poolt suurt poolehoidu ja rohket osavõttu. Mitmesuguste lahingusisuliste esinemistega on need võistlused pakkunud ka teatud ülevaadet ettevalmistustööst, mida tuleb sõduritel läbi teha.

Võistlustel tuldi kohtadele järgmiselt:

Takistusvõistlus (D = 600 m, kõrgus kuni 1,30 m, laius kuni 3,00 m, tempo 475) ohvitseridele, välisriikide konsulite rändauhinnale: 1) kapt. J. Eder hobusel Linder, 2) leitn. B. Taar hobusel Puppe ja 3) leitn. V. Pärilin hobusel Kunks.

Takistusvõistlus (D = 600 m, kõrgus kuni 1,20 m, laius kuni 2,5 m) ohvitseridele ja van. portupei-aspirantidele a.-s. „Extraktori“ rändauhinnale: 1) leitn. V. Pärilin hobusel Kunks, 2) p. asp. n. a. o. J. Vöso hobusel Riina ja 3) kapt. J. Eder hobusel Madis.

Terarelva käsitsemine ratsa: 1) v. a. o. H. Sark, 2) veltv. E. Laanemets ja 3) v. a. o. E. Lepp.

Ratturvirgatsite võidusõit takistustega: 1) noor A. Nõu, 2) noor E. Rõuk ja 3) ream. F. Tamm.

Jahivõidusõit ühes terarelva käsitsemisega: 1) p. asp. n. a. o. J. Kukkk, 2) n. a. o. M. Simmermann ja 3) kapral A. Kikas.

Eskadronide-vaheline teatesõit diviisi-ülema rändauhinnale: 1) 3. eskadroni meeskond, koosseisus v. a. o. A. Ottensen, v. a. o. O. Raidlo, n. a. o. F. Vari ja p. asp. n. a. o. K. Pett; 2) klp. eskadron ja 3) 2. eskadron.

n.—

Eesti laskurmeeskondade tulemusi Inglise Väikekaliibri Klubide Liidu poolt korraldatud korrespondentsvõistlusel.

Inglise Väikekaliibri Klubide Liidu poolt juuniku esimesel poolel s. a. korraldatud korrespondents-laskevõistlustest võttis Eestist osa 29 viieliikmelist meeskonda. Lasti väikekal. püssist 50 m 40 lasku normaalmärgi pihta. Meeskondade võistlustulemused kujunesid järgmiseks:

- 1) Lahingukooli ÜLÜ A m. 1983 s.,
- 2) Politsei Laskuringkonna A m. 1976 s.,
- 3) Lahingukooli ÜLÜ B m. 1973, 4) Tallinna Maleva A m. 1973, 5) ÜLK A m. 1971, 6) Piirivalve B m. 1964, 7) Tallinna Maleva B m. 1963, 8) OLK B m. 1958, 9) Politsei Laskuringkonna B m. 1958, 10) Tartu Maleva m. 1958, 11) 9. Üksiku Jalaväepataljoni ÜLÜ m. 1953, 12) 10. Üksiku Jalaväepataljoni ÜLÜ m. 1952, 13) Sõjakooli ÜLÜ m. 1950, 14) 1. Jalaväerügemendi ÜLÜ m. 1950, 15) 5. Üksiku Jalaväepataljoni ÜLÜ m. 1947, 16) Lääne Maleva m. 1947, 17) ÜLK B m. 1946, 18) OLK A m. 1945, 19) Soomusrongirügemendi ÜLÜ m. 1943, 20) Järva Maleva m. 1941, 21) Piirivalve A m. 1940, 22) Pärnu Maleva m. 1938, 23) Tallinna Tehnikaülikooli m. 1937, 24) Tallinna Maleva C m. 1933, 25) OLK C m. 1932; 26) Sakala Maleva m. 1922, 27) Kalevi Üksiku Jalaväepataljoni ÜLÜ m. 1916, 28) 7. Jalaväerügemendi Petseri ÜLÜ m. 1911 ja 29) Saaremaa Maleva m. 1907 silma.

Nendel võistlustel ületas maailmarekordi (1964 silma), mis püstitatud Roomas Eesti rahvusmeeskonna poolt, viis meeskonda ja kordas maailmarekordit üks meeskond.

Esikohale tulnud Lahingukooli ÜLÜ A meeskonna liikmete tulemused olid:

- 1) veltv. J. Vilberg 399, 2) veltv. E. Vilbert 398, 3) v.a.o. V. Jaanson 396, 4) veltv. E. Kivistik 395 ja 5) veltv. K. Vilberg 395 silma.

Individuaalselt tulid kümnele esimesele kohale:

- 1) veltv. J. Vilberg 399, 2) kl. K. Jürgens 398, 3) v.a.o. J. Allik 398, 4) ltn. A. Kukk 398, 5) veltv. E. Vilbert 398, 6) v.a.o. A. Lenk 398, 7) üliõpil. O. Lellep 398,

- 8) kl. K. Kübar 398, 9) v.a.o. A. Normak 397 ja 10) pol. A. Havi 397 silma.

Milliseid kohti meie meeskonnad nende tagajärgedega võivad loota, võib oletada vaid umbkaudselt, võttes aluseks eelmise aasta tulemused. Möödunud aastal ülemaailmselt jagasid esikoha Eesti Lahingukooli ÜLÜ A meeskond ja Moskva Kesklubi meeskond 1984 silmaga. Üldiselt, võrreldes ülemaailmselt teiste rahvaste meeskondade tagajärgi, on Eesti meeskondade tagajärjed osalt väga head, kuid kõik vähemalt head ja rahvusvahelise tasemega.

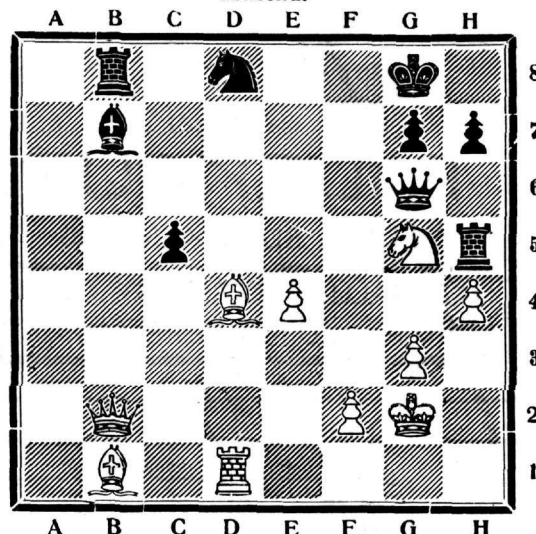
R-k.

Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Ülesanne nr. 14.

Mustad.

Valged.

Valged algavad, kuidas jätkub partii? Lahendus järgmises malenurgas.

Ülesande nr. 13 lahendus.

1. Kc5—d5 Kc7—c8 2. Kd5—d6 Kc8—d8 3. c6—c7+ Kd8—c8 4. a3—a4 Kc8—b7 5. Kd6—d7 Kb7—a8 6. c7—c8L matt.
2. ... Kc8—b8 3. Kd6—d7 Kb8—a8 4. c6—c7 Ka8—b7 5. c7—c8L matt.
1. ... Kc7—d8 2. Kd5—d6 Kd8—c8 3. c6—c7 Kc8—b7 4. Kd6—d7 Kb7—a8 5. c7—c8L matt.

Reservohvitserid!

Tellige ja lugege
„Sõdurit“

RIIDEKAUPLUSED

TALLINN: SUUR KARJA 15 PÄRNU MNT. 6

HAAPSALU, KURESSAARE, MUSTVEE, NARVA, PET
SERI, PÄRNU, RAKVERE, VALGA, VILJANDI, VÖRU.

O-Ü. „HANSA“

RAAMATUKÖITMISE- JA
LINEERIMISETÖÖSTUS
T R Ü K I K O D A

TALLINN, SÖÖRENSI 14. TELEF. 429-13

ERIALAD: ÄRIRAAMATUD, AKTSIDENTS-
JA RAAMATUTRÜKK, ERIJONESTUSED

Kapten V. Ugandi

Sõjatopograafia

Müügil „SÕDURI“ toimetuses
HIND 2 KROONI Tallinn, Sakala 33. Telefon Sõjaväe 1-63.

AKTSIASELTS
TARTU PANK

Asutatud 1868. a.

Peapank: Tallinnas * Osakond: Tartus

*Toimetab kõiki pangaoperatsioone
sise- ja välismaal.*

*Panga juures Eesti Kinnitus Aktsia-
selts „POLARISE“ peaagentuur.*

A-S. „EESTI-AGA“

TALLINN

Juhatus: Vene tän. 11-a, kõnetr. 441-33.

Vabrikud: Põhja tän. 5, kõnetr. 439-98

Atsetüleengaasi- ja hapnikutööstus

Autogeenilise keevitamise seadete ja materja-
lide müük. Elektri keevitamise elektroodide ja
agregaatide müük.

Keevitamise kool

Enne kui omandate keevitamise sisseseade, pöörake suusõnaliselt
või kirjateel meie poole, meilt saate õiglase ja asjatundliku juhatus.

A.-s.

Eesti Metsatööstus

müüb metsast mitmesuguseid metsamaterjale

riigi- ning omavalitsusasutistele, kohalikele elanikele ja teistele tarvitajatele; pöörduda kohalike metsaametkondade poole.

Küttepuid väikemüügiks

on a/seltsil laod **Tallinnas** (tel. 316-84), **Tartus** (tel. 7-28), **Valgas** (tel. 1-73), **Viljandis** (tel. 13), **Võrus** (tel. 10), **Petseris** (tel. 77), **Tapal** (tel. 18-a) ja **Jõhvis** (tel. 1-09).

Lauamaterjale müüakse

oma lauatehastest **Tallinnas** (tel. 441-16) ja **Tartus** (tel. 17-52) ja eralauatehastes **Pärnus** (tel. 3-12), **Kilingi-Nõmmes**, **Valgas**, **Tahevas**, **Otepääl**, **Jõgeval** ja metskondades, kus teostatakse palkide saagimist a/seltsi arvel.

A-S. „EESTI METSATOOSTUS“